Landscape & CITIZENS

I SVERIGE

06-12-31

Av

Fil mag

Eva Salevid

”...kan bidra till att skapa jobb;...”

Tankar kring den *Europeiska Landskapskonventionens* implementering i Sverige

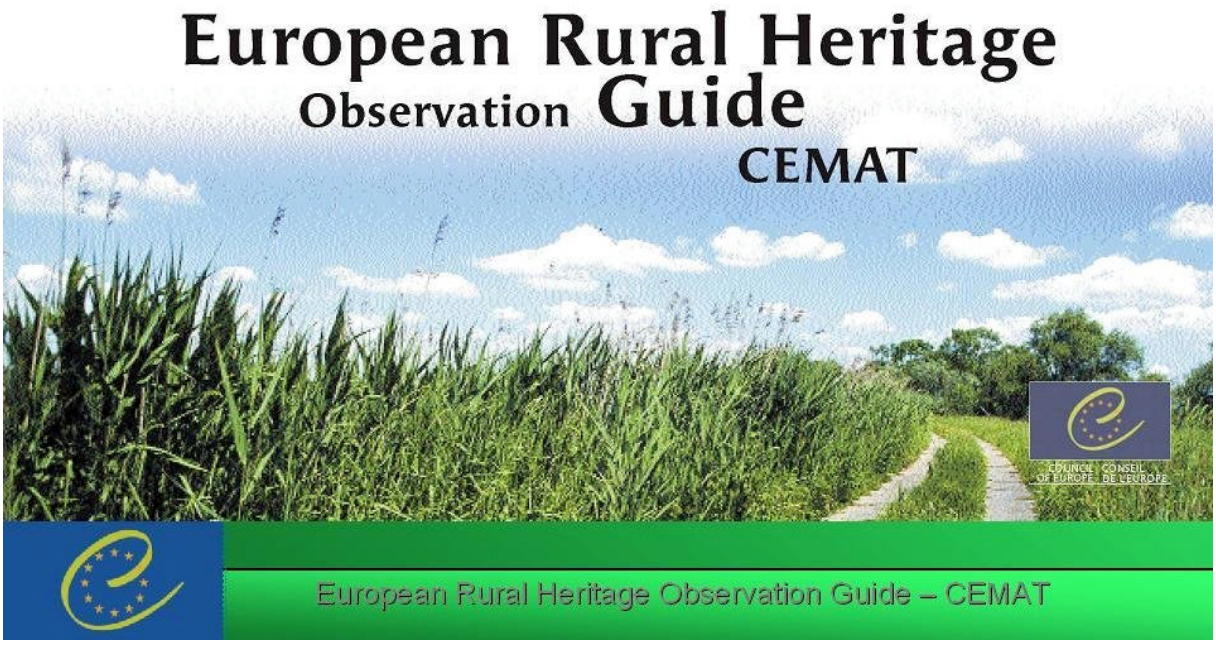

”...som konstaterar att landskapet spelar en viktig roll av allmänt intresse på det kulturella, ekologiska, miljömässiga och sociala planet, och utgör en resurs som är gynnsam för ekonomisk verksamhet och att skydd, förvaltning och planering av landskap kan bidra till att skapa arbetstillfällen”

Den Europeiska Landskapskonventionen, Florens, 2000

”Utan kunskap kan man inte agera, med kunskap kan man inte undgå att agera”

RAÄ 2006-02-16, s 13

”I forskning om landsbygdens framtida utveckling bör landsbygden ses som ett komplementärt rum till staden”

SOU 2006:101, s 206

”Tag mig bort härifrån. Gyttjan här är gjord av våra tårar!”

Baudelaire

Jag beviljades och genomförde en praktikperiod vid Europarådets *Direction IV, Division of Spatial Planning and Landscape*, under ledning av Maguelonne Déjeant-Pons, i febr-april 2004 och var talare på ämnet ”Paysage de Suède/Swedish Landscape” vid dess informationsseminarium om hållbar territoriell utveckling, ”Landscape and Spatial Planning”, i Tulcea, Rumänien, den 6-8 maj 2004. Sedan inbjöds jag till ENTO:s *(European Network of Training Organisations for Local and Regional Authorities)* och Europarådets konferens, den 15 mars 2005: ”The Role of Training in the Policies of Sustainable Development on the European Continent”, i Strasbourg, som jag delvis rapporterat om till olika organisationer, bl a Östsam i Östergötland, Folkpartiets Länsförbund och Landsbygdskommitténs Rådslag i Trollhättan. Med stöd av Karl Staaffonden deltog jag i ”The Third Meetings of the Workshops, for the implementation of the European Landscape Convention” i Cork, Irland, den 17 juni 2005.

Under perioden 2000-2006 har jag aktiverat mig för landsbygdsutveckling i Sverige och varit förtroendevald i Kultur- och fritidsnämnd samt Demokratiberedning i Kinda Kommun.[i] Jag driver sedan 2006 Landscape&Citizens, ett nätverk för att bidra till bevakningen av Landskapskonventionens intressen inom *The Council of Europe's Network of Partners of the European Landscape Convention*. *Alla* personer jag haft kontakt med under den här perioden, i både när och fjärran, har påverkat innehållet i denna rapport.

ES/f d svensk utlandslektor, Université Marc Bloch, Strasbourg

Landscape & CITIZENS

INNEHÅLL

I Abstract 4
II Uppdrag 7
1 Rapporten 7
2 Naturvårdsverket 7
3. Riksantikvarieämbetet 8
4 Ansvarskommittén/Blekinge Tekniska Högskola/Lagtolken AB 8
5 Länsstyrelsen i Östergötland 8
6 Europarådet 8
III Lite om läget för ELK i Sverige, december 2006 9
1 Mark och miljö 9
2 Historia och humanism 14
IV Europa och Sverige 17
1 Guiding Principles *17*
2 Landsbygdskommitténs slutbetänkande 18
3 Fler möten 18
V Låt den europeiska nivån vara med hela tiden! 21
1 *Europeisk observationsguide över landsbygdens arv* 21
VI Regionen som landskapets främsta arena 24
1 Kinda, Östergötland 25
2 Regionens roll 26
2.1 Miljö 27
2.2 Ekonomi 28
2.3 Socialt 29
2.4 Kultur 30
VII Slutsatser 32
VIII Bilagor, noter 37

I. ABSTRACT

This report ***"…can contribute to job creation." Thoughts of the European Landscape Convention and its implementation in Sweden*** is the result of a proposal from the Heritage Department of the **National Heritage Board** to deliver some reflections on this subject based on my experiences as a citizen in the Community of Kinda. These reflections are thus partly based on a rural project experience (*Leader+Sommenbygd*) and active experiences as a local politician in Kinda and the coynty of Östergötland in 2003-06, and partly as a trainee at the **Divison of Spatial Planning and Landscape, Council of Europe**, in early 2004. It is structured as follows:

Ch II, Instructions. Citations from a few responsible actors in the on-going implementaion process of the *European Landscape Convention*, ELC, in Sweden, starting with the **Nature Conservation Authority**. It is currently leading an important pilot test, now being carried out by seven **County authorities** in order to test certain **landscape strategies** regionally. These strategies are supposed to influence on the final forms of the Swedish implementation of the Landscape Convention. **The National Heritage Board** now has a task of proposing to the **Ministry of Culture** its ideas of implementaion in 2007. I also cite the Council of Europe work *Landscape and sustainable development – challenges for the European Landscape Convention* and some seminars, also consultable in the *European spatial planning series*, Strasbourg 2006.

The main issue of the **Ch III**, **Situation of the ELC in 2006**, concerns some formulation issues regarding the Convention in the Swedish context. The Nature Conservation Authority has introduced widespread notions like *Outdoor living (education)* and *Health*. In this chapter I also point out the other areas of interest where the National Heritage Board might be more ditectly concerned in the procedure: *changing landscapes*, and *historic and humanist perspectives*. The background of this, however, should be seen in the context of an important study, also figuring as a main theme during the National Heritage Board's Autumn meeting, 2006. It is an investigation carried out by Lars Emmelin of the **Blekinge Institute of Technology** and Peggy Lerman of **Lagtolken AB,** "The Steering of land and environment" (text in Swedish). It was presented to the **Swedish Committee on the Public Sector's Responsibilities** in February of this year. The study shows that two ruling "paradigms" exist in Sweden in this area and that there is a lack of balance between them: an "*environmental*" and a "*planning paradigm*" . As a consequence, i propose that the Board may put more stress on this problem in the implementation of the Convention.

Ch IV, Europe and Sweden. Since the ELC is a "regional" convention, this chapter deals with the close relations between the *Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent*, by the CEMAT of the Council of Europe, and the recently published Swedish SOU 2006:101 final Report by the Swedish **National Rural Committee.** Both discuss "*sectoral and territorial strategies*" as complementary in any regional development process. Thus, a more synthetic and ***holistic*** view on landscape and territory now seems to emerge. More holistic *concepts* in the implementation process of the convention, concepts that can easily be applied by all parties, also seem necessary. Certainly, the smallest and most distant and depopulated communities and territories, in the "*interspaces of landscape*" would gain from this!

Ch V, **Don't leave the European level behind !** suggests that a *paper version*, published by central Swedish authorities, of the international Guide, *European Heritage Observation Guide – CEMAT*, could be a helpful instrument in spreading the message of **"landscape" as a local and regional concern,** in all Sweden. This could encourage both civil servants, various territorial players and Swedish citizens in general, with the feeling that "landscape" is their own concern. This Guide has recently been translated into Swedish and already exists in English, French, Spanish, Russian and Romanian on the Council of Europe web site. It is based on an approach of **participation** and **territorial sustainability.**.

Ch VI, The region as the most powerful arena for landscape development, pursues this sustainability discussion by using some fresh exemples from Kinda-in-Östergötland. The pilot project of the County of Östergötland, *"A landscape strategy for the Oak landscape of Östergötland"*, follows closely an ecological objective. In order to create a better balance between environment & planning - and nature & culture - in the Swedish ELC implementation and the regional landscape strategies, several different sustainability *recipes* should be used.[ii]

Finally, Ch VII, Conclusions, proposes a *"discussion tool"* to the National Heritage Board. It can be seen as a contribution to a hopefully better balance between *"environmental"* and *"planning paradigms"* in Sweden in the future. Just as the word *"children"* is central in the Children's Convention, so *"landscape"* is central in the Landscape Convention. Perhaps we need to open up for a more sound discussion on **landscape** itself, among different parties...

In the figure below I suggest that the implementation of the *European Landscape Convention* may use four key words, all of them equally important in the process. First, this could help spreading the ***knowledge*** of the convention to more layers and decision-makers on the ground, and among the populations. Second, this could help engender **job-creation** and increase the attraction of our national territory.

Fig : « Discussion tool », parting from the Västerbotten County regional landscape strategy (text in black).

Eva Salevid

Master of Arts

Linköping University

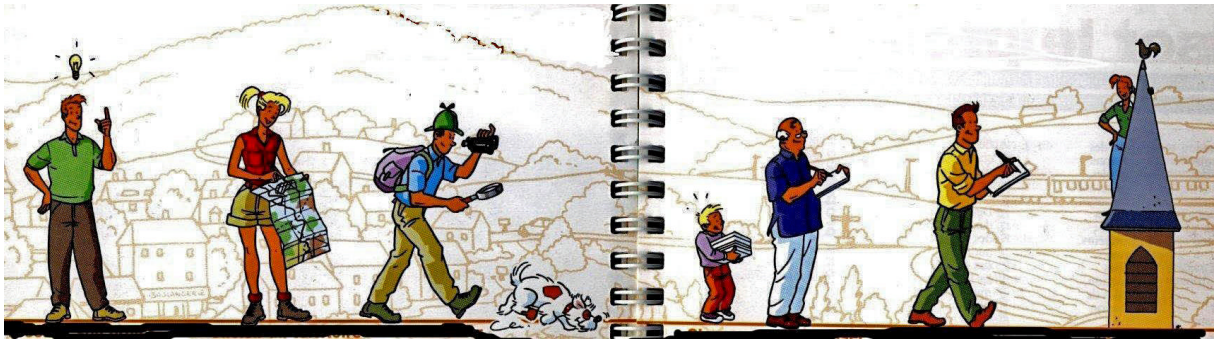

Fig: Le Guide d'Observation du Patrimoine Rural, Paris, 2000

II. UPPDRAG

1 Rapporten. Jag har fått i uppdrag av Kulturmiljöenheten, **Riksantikvarieämbetet,** Stockholm, att reflektera över hur den ***Europeiska Landskapskonventionen*** (ELK) kan implementeras utifrån verkligheten i Kinda Kommun, Östergötland, där jag bott 2000-2006. I mitt *"glokala"* perspektiv hänger uppgiften självklart samman med den *"frimärkesplanering"* och *"fläcksjukan på våra kartor"*, jag sett och upplevt i Kinda och också finner ord för i RAÄ:s seminarium i citatet härovan, här kallat RAÄ-2006-02-16.[iii] Jag kommer att plädera för att politiker och tjänstemän på alla nivåer verkligen tar till sig att *"Landskapsbegreppet ligger folk närmare än de specialiserade sakområdena som vi rör oss med idag* (*ibid*, s 11)". ELK uppmuntrar genomgående till en stor **delaktighet** i utvecklingen av våra **landskap.** Båda dessa begrepp kan och bör, dessutom, kopplas ihop med regeringens strävan att så fort som möjligt skapa nya jobb i Sverige.

2 Naturvårdsverket. Uppdraget som koordinator för den Europeiska landskapskonventionens, implementering har gått till **Naturvårdsverket**. Om detta står inte så mycket på NVV:s egen hemsida om konventionen.[iv] Av RAÄ-2006-02-16 framkommer emellertid att NVV och sju länsstyrelser har fått regeringens uppdrag:

"att på prov ta fram regionala landskapsstrategier. De regionala landskapsstrategierna är ett svar på de problem med sektorisering som man länge har upplevt bland annat i samband med miljömålsarbetet.[…] Naturvårdsverkets uppgift är att tillsammans med andra berörda centrala myndigheter stödja arbetet."

Det framkommer även att det inte var en slump att uppdragen om landskapskonventionen och landskapsstrategierna sammanfallit i tid utan att *"uppdraget om regionala landskapsstrategier förmodligen inte hade tillkommit utan att också arbetet med landskapskonventionen kört igång"* (*ibid*, s 6). När det gäller konventionens tänkta ratificering i Sverige har jag av koordinatorn på NVV fått uppgift om två olika, troliga tillfällen för en ratificering: i juni 2004, då en ratificering ansågs trolig *"inom ett år"*, och i november 2006, då en ratificering ansågs trolig *"inom 1 à 2 år"*.

3 Riksantikvarieämbetets roll för implementeringen framkommer av regeringens regleringsbrev för 2006, s 8:

”Riksantikvarieämbetet skall som myndighet med övergripande ansvar för miljömålsfrågor relaterade till kulturmiljön utveckla kulturmiljöarbetet mot bakgrund av miljömålen som anges i propositionen (prop. 2004/05:150) Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag”[v] .

Men RAÄ har även fått i uppdrag, enligt regleringsbrevet:

att *”genomföra utvecklings- och utbildningsinsatser i syfte att höja de offentliga aktörernas kompetens inom arbetet med att bevara, utveckla och bruka bebyggelsens kulturhistoriska värden”*. Det fastslås även: *”I uppdraget ingår en översyn av ansvarsfördelningen mellan myndigheterna när det gäller landskapsfrågor”*, och att *”ge stöd till berörda länsstyrelsers pilotarbete med regionala landskapsstrategier.”* Jag återkommer till dessa olika uppdrag i kap VIII.

4 Ansvarskommittén/BTH/Lagtolken AB. Att uppdraget att förena regeringens olika intentioner med den *Europeiska landskapskonventionen* inte kan vara helt enkel framgår av ett viktigt dokument: ”Styrning av markanvändning och miljö.[vi] som inför RAÄ:s höstmöte 2006, Seminarium 1, redovisades av Lars Emmelin, **Blekinge Tekniska Högskola** och Peggy Lerman, **Lagtolken AB**. Det är skrivet på uppdrag av **Ansvarskommittén** och redovisar vissa problem som uppstår i Sverige till följd av att det finns två paradigm med bristande balans dem emellan rörande markanvändning och miljö, ett *”miljöparadigm”* och ett *”planparadigm”*.

5 Länsstyrelsen i Östergötland. För Kinda Kommun bör Miljövårdsenhetens tolkning av sitt uppdrag inom ramen för det godkända pilotförsöksprojektet ”Landskapsstrategi - Östergötlands eklandskap”, vara av visst intresse. Jag hittar inte direktivet utlagt på Lst:s egen hemsida men det bifogas här (bil A 5): Där står, bl a:

”Strategin ska visa hur en värdefull naturtyp inom flera näringars och myndigheters kompetensområden kan brukas och vårdas på ett ekologiskt hållbart sätt. Profilen karaktäriseras av djup tvärsektoriell samverkan, lokal delaktighet och mångbruk som en metod för att få ekologisk funktionalitet.

6 Europarådet. Under hösten 2006 utkom boken: *Landscape and sustainable development: challenges of the European Landscape Convention.* Jag kommer att hänvisa en hel del till denna bok och till serien *European spatial planning and landscape,/Proceedings*, alla helt nyligen utgivna på Council of Europe Publishing, Strasbourg.

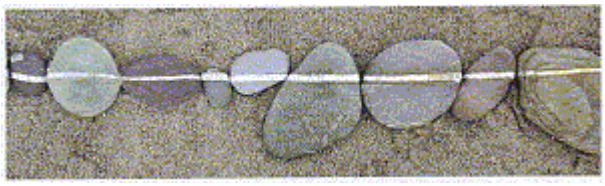

Fig: "On the long strand, an Irish beach, pebbles unite in their diversity as if in homage to the European Landscape Convention". ©Council of Europe

III. LITE OM LÄGET FÖR ELK I SVERIGE, DECEMBER 2006

Efter RAÄ:s höstmöte i november 2006 där den ***Europeiska landskapskonventionen*** stod i förgrunden, får väl denna nu anses ganska väl introducerad i Sverige - på myndighetsnivå och högsta politikerhåll. Cirka 600 svenska tjänstemän och andra landskapsaktörer tog del av seminarierna. Det fanns även viss tonvikt på internationellt landskapsarbete i Italien, England, m fl länder. En brittisk professor, Adrien Phillips, belyste skillnaderna mellan ”mjuka ” Europarådskonventioner och ”hårda” EU-direktiv, och i mötets Nyhetsbrev, nr 2, berättades om Europarådets s k ”Femte Workshop” i spanska Girona i september 2006. Där hade cirka 300 européer velat *”se ett större genomslag för landskapskonventionens breda landskapsperspektiv inom EU:s miljö-, jordbruks- och regionalpolitik ”.*

I denna rapport kommer jag att ta fasta på det som riksantikvarie Inger Liljeqvist berörde i sin slutsummering på höstmötet om att Landskapskonventionen rymmer både **vision som strategi.** Denna omständighet och denna grundläggande **helhet** borde rimligen kunna utnyttjas när konventionen ska integreras i svensk lagstiftning. Ett stort problem redovisades emellertid i samband med det viktiga Seminarium 1, ”Motstridiga intressen och hållbar utveckling”:

1 Mark och miljö. Peggy Lerman från Lagtolken AB och Lars Emmelin från BTH visar i en studie att det redan existerar ett slags nationell vision på miljöområdet och att denna riskerar att krocka med ELK. De har bl a undersökt vilka mål som inte visat sig fungera som hållbara visioner i svensk lagstiftning. De tar upp det problematiska ur hållbarhetssynpunkt, i miljökvalitetsmålens helt dominerande ställning i svensk lagstiftning och debatt: Miljömålen förutsätts i *"retoriken [...] fungera visionärt d v s få offentliga och privata aktörer på olika nivåer att frivilligt arbeta mot gemensamma mål. Vår analys pekar på att de saknar förutsättningar för att fungera så av både teoretiska och praktiska skäl."*

Orsaken till att miljökvalitetsmålen inte ensamma klarar sin uppgift, förklarar de båda så här: Det finns ett dominerande svenskt *"miljöparadigm"*. Dess grundlinjer kan

sammanfattas som **ett renodlat naturvetenskapligt förhållningssätt** till miljöbeslut (*ibid*, s 1 ff) och beskrivs så här:

> *"Tanken att det på vetenskaplig grund går att avgöra vad som är "hälsosamt", "vad naturen tål" är central. Ett beslut är gott och legitimt om det vilar på bästa möjliga vetenskapliga bedömning. Expertkunskap och central överblick över ett kunskapsområde är avgörande för "korrekta" beslut. Miljön som en kollektiv nyttighet men också naturens egenvärde utgör fundamentala utgångspunkter. Bevarande eller återskapande av "naturliga" och "hälsosamma" tillstånd är grundläggande. Miljöparadigmet leder till att utgångspunkt både för reglering och administration tas i naturen: "vad naturen tål" men också till försök att upprätta "naturgivna" regionindelningar"*[vii].

Mot detta ställer de det klassiska *"planparadigmet"*, vars

> *"grund är att styrning av förändring av mark- och miljö skall vila på avvägningar mellan olika legitima, men inte nödvändigtvis förenliga intressen. Planeringens ursprung är omvandlingen av den byggda miljön och behovet av att väga enskilda mot allmänna intressen. Ett beslut är gott och legitimt om det uppnåtts i en process där intressena fått komma till tals och avvägningen ytterst vilar på en representativ demokratisk församlings beslut. Förändring och ny markanvändning är grundläggande.*

Nedan sammanfattar de i en figur sitt resonemang, s 14, och förtydligar: *"Vår diskussion gäller i huvudsak spänningen längs diagonalen. Vi har emellertid också markerat förekomsten av den lokala spänningen mellan expertkulturen och det politiska beslutsfattandet."*

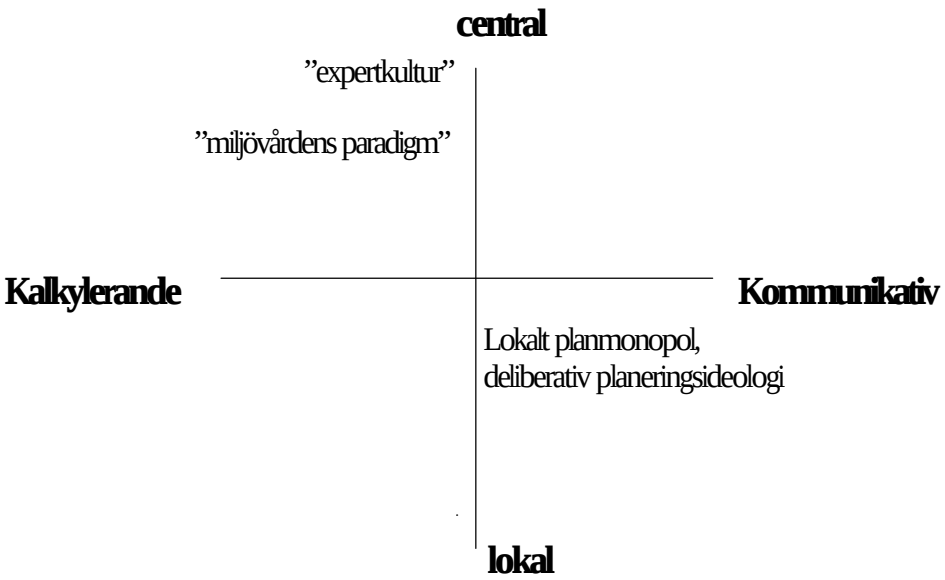

De konstaterar att i Sverige har planparadigmet fått en klart mer underordnad roll – trots att det är här som så mycket av **legitimiteten och det demokratiska deltagandet kring mark och miljö** hämtar näring. De går så långt som att tala om *"det*

havererade svenska systemet för miljöbedömning". Resonemanget utmynnar i nedanstående dystra men troligen träffsäkra sammanfattning av läget kring de båda paradigmen(*ibid*):

- *På kort sikt [upplever vi att] systemen faktiskt framstår som ineffektiva. Miljönyttan av mycket arbete framstår som alltför låg. För lite uppnås med för mycket insats.*

- *På lång sikt ser vi risk för bakslag för miljövård och planering. Kritiken mot regelverk och miljöpolitik är i alltför många avseenden berättigad. Det innebär att motståndet mot miljövård och planering växer med risk för nedmontering i stället för reformering av systemen.*

Jag vill nedan visa att denna diskussion, precis som höstmötets 06' strävan mot ***helhetsperspektiv på ELK*** faktiskt mycket väl anknyter till den pågående internationella diskussionen kring dessa frågor. Figuren härunder förekommer i en presentation av två holländska forskare, Pedroli & Mansvelt, Alterra Wageningen UR, som arbetat mycket med implementeringsfrågor kring ELK internationellt:

Holism

Uppfattning att vi alla deltar i ett rumsligt och temporalt helt

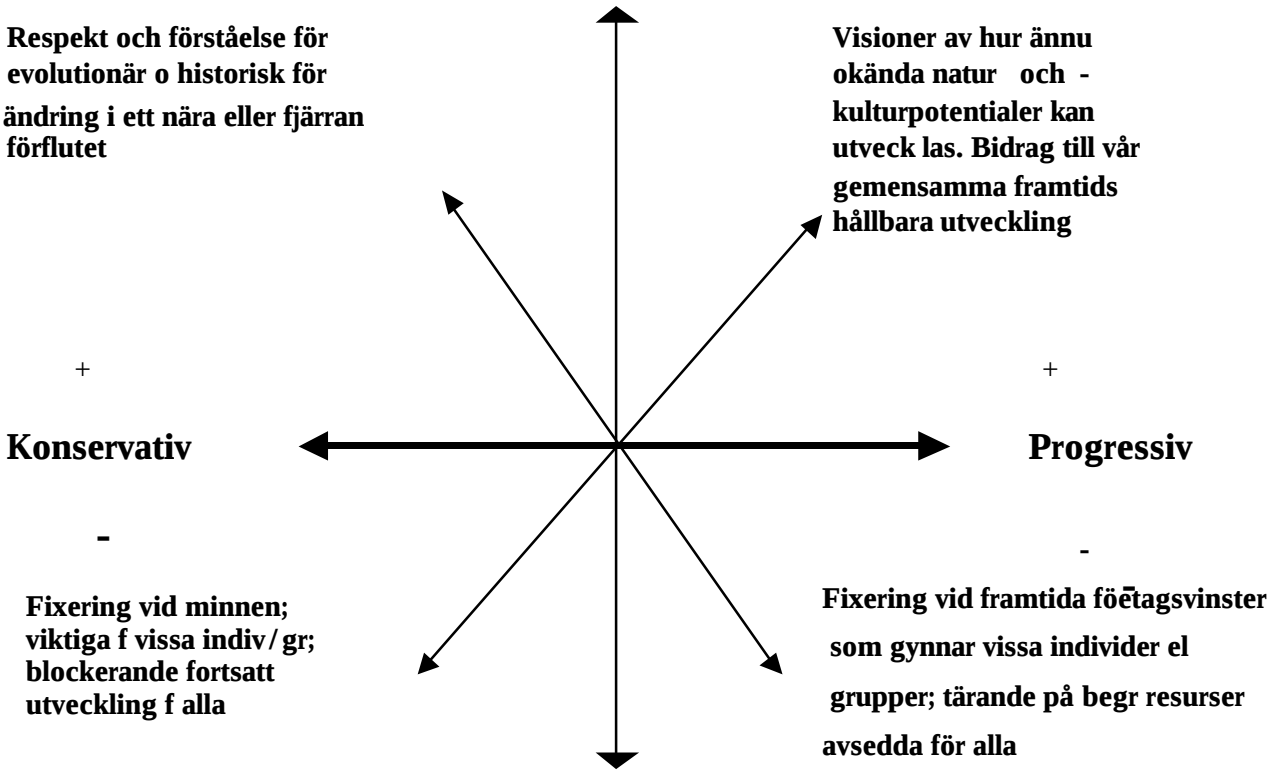

Fokusering på enstaka, isolerade delar av systemet som helhet

Reduktionism

Fig I av JDvM, ENTO 2005-03-15: ***"The scheme offers a nice tool for discussions on landscape planning and evaluation of landscape development. It will be noticed how easily people in their presentations for either plans or reports tend to focus mainly on the + aspects of their own plans and on the - aspects of their opponent's presentation. Those will do the same for theirs."***

De båda har även applicerat den amerikanske socialpsykologen Abraham Maslows kända utvecklingstriangel rörande mänskliga behov på hänsynen till människors *välbefinnande* och ***livsmiljö,*** (min understr) *deltagande* och *ansvar*, enligt ELK (se konv art 6 om ökad medvetenhet, utbildning, kartläggning och värdering) i form av följande figur:

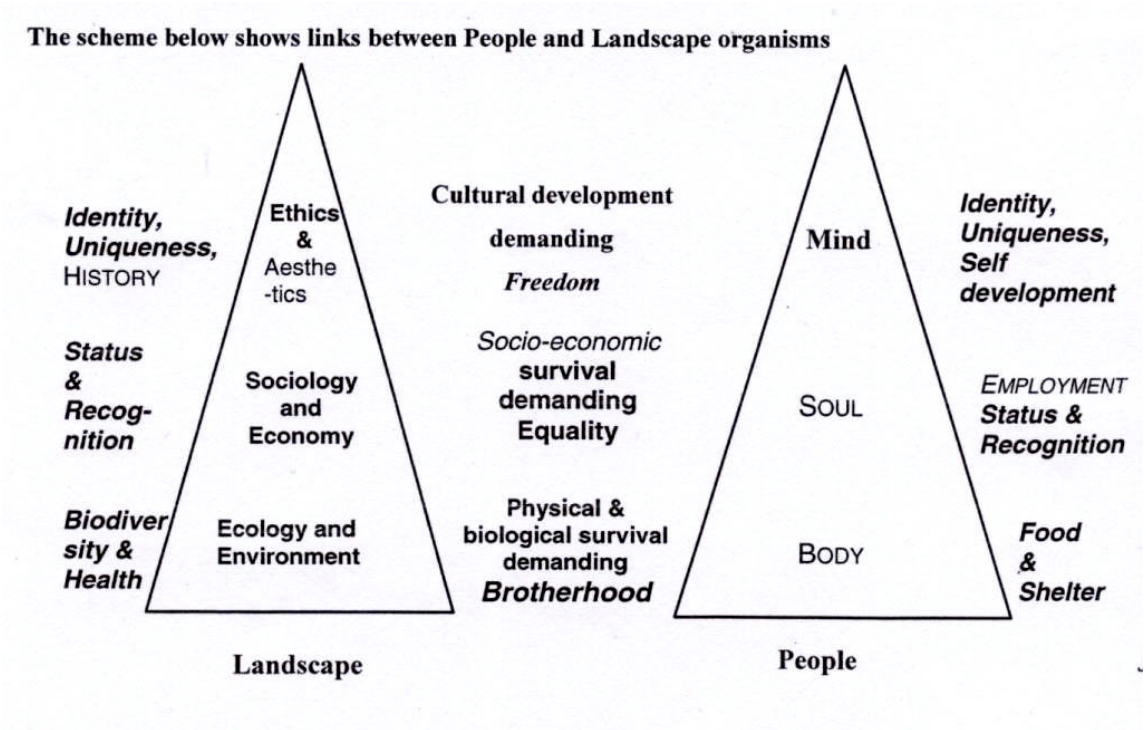

Fig : "Then Maslow noted that neither salary, position, political appreciation, housing nor whatever else makes humans completely happy. Only the feeling that they realize their true inner being, that they manage to develop their inner potential makes people feel good. It is this potential inner being that wakes people up in the night, on a long walk or on an unforeseen moment, asking: was this the life you were born for? JDvM. Jmf bild, s 36

Om endera pyramiden vänds på sin spets (se nedan) framgår hur båda ingångarna, till "landskap" respektive "människor", bara när de får möjlighet att agera tillsammans, kan öppna upp för ett bredare spektrum av många **behövliga uppgifter och arbeten.** Jobb, helt enkelt.[viii]

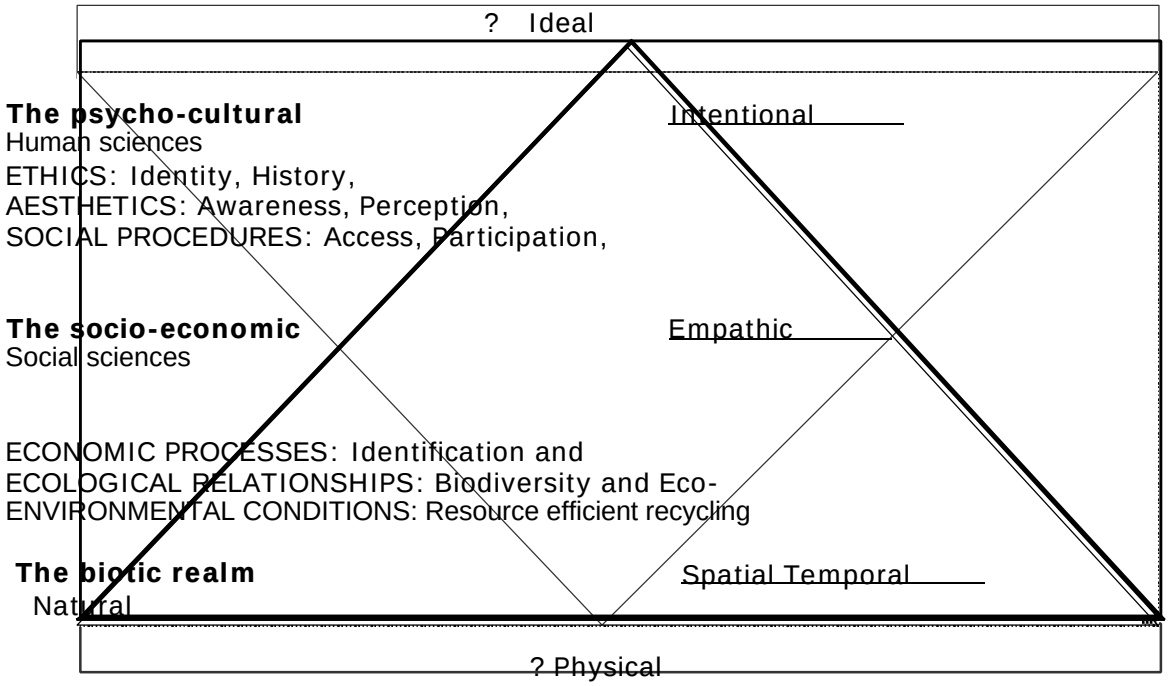

Maslow Triangle, adapted to the landscape

Pedroli/van

En slutsats som man skulle kunna dra av dessa hållbarhetsresonemang av såväl svenska som nederländska forskare skulle kunna vara, att det finns behov av viss reformering av svensk organisation och regelverk, något som ju Emmelin & Lerman även säger. Därför är det lite problematiskt att implementeringen av ELK i Sverige enligt uppdragen inte lika självklart som på andra håll lagligt ses som hörande till helt *olika* legitima utvecklingsområden. Därmed uppstår, vad jag förstår, en bristande balans mellan ”uppe” och ”nere”. Det torde inte minst gälla den så viktiga mellannivån, där såväl ”arbete” och ”status”, som ”erkännande” och ”jämlikhet” återfinns...

Inte heller ligger miljöparadigmets förespråkare på latsidan när det gäller att på olika vis framhålla hur man kan implementera ELK utifrån just de egna (grupp)teserna och –intressena, (jmf *Fig I av JDvM* om Holism/Reduktionism, ovan). 2003 inrättades Friluftsrådet under NVV, och denna organisation har redan hunnit ta hjälp av nitton friluft- och folkhälsoorganisationer för att höja **friluftslivets** status och isynnerhet för att få med sig barn- och ungdom, kvinnor, invandrare och ej friluftsaktiva i ett brett **folkhälsoengagemang**. Tanken är att i förlängningen koppla till konventionen, isynnerhet, förmodar jag dess i artikel 6, vilket ju är gott och väl.[ix] Men ”expert”-perspektivet är påfallande. Det framgår av samma program att man även har tagit fram

en särskild metod för att skapa lokala friluftsplaner, som tydligen ”naturligt” ska bidra till livsmiljöernas förkovran.

Ytterligare ett exempel på en tydligen redan pågående ”tyst” implementering av ELK inom ramen för miljöparadigmet, är NVV:s stöd av ett *"nationellt forskningsprogram om friluftsliv och naturturism"* med säte vid Mittuniversitetet i Östersund. Forskningen ska gälla *"fallstudier av olika friluftslandskap nationellt och regionalt."* Först ut, enligt *Etour, European Tourism Research Institute*, nyhetsbrev nr 2, oktober 2006, är:

- Friluftsliv i förändring (ett tvärvetenskapligt nationellt forskningsprogram med ambitionen att fånga friluftslivets bredd och dynamik),
- Friluftsmönster (motiv, tillgänglighet, stad/landsbygd, kön, invandrare, ungdom, ej friluftaktiva, trender),
- Tätortsnära friluftsliv (friluftsmöjligheter, ekonomi, hälsa) [x]

Jag menar att vi här först och främst ser en förkovran med hänvisning till Landskapskonventionen av intresse för vissa grupper (jmf *Fig I av JDvM*, ovan). Jag kan betvivla att enbart dessa områden skulle kunna gynna exempelvis Kinda Kommun sedd som en helhet. De större anläggningar för friluftsliv och hälsa som där finns är helt kopplade till de två större tätorterna (på ca 4000 resp 3000 invånare), och någon kommunal planering för ytterligare lokala satsningar av något omfång utanför dessa anses omotiverat. *”Naturligt”?* Snarare bekräftas Europarådets lakoniska konstaterande i sin bok (s 176):

"In Sweden, public participation is considerable, in particular in the context of the local administration of the Swedish Nature Conservation authority."

Snarare är det nog så, som visats av en synnerligen viktig Europarådsundersökning: ”Comparative study of legislation on public participation in landscape matters in the context of implementaion of the European Landscape Convention” (mer nedan) att det i Sverige liksom många andra länder, finns för få eller inga lagar av territoriell innebörd som handlar om *”landskapspolitik eller reglerna för allmänhetens deltagande* inom *hela* landskapsområden.”[xi] Det verkar alltså snarare behövas mer än mindre *”styrning”* för att tala med Emmelin & Lerman, och snarare mer än mindre diskussion om *”förändring och ny markanvändning”*, etc.

2 Historia och humanism. Höstmötesdeltagarna fick fundera över några frågeställningar som konsultfirman Innotiimi hade förberett till de tre huvudseminarierna - vilka tyvärr låg parallellt, vilket omöjliggjorde en samtidig helhetssyn[xii]. De visade att det mindre tycktes vara *”landskapspolitik”* enligt konventionens art 1a *”landscape as perceived by people”* eller reglerna för *”allmänhetens deltagande”*, *”fördärvade landskap eller gränslandskap”*, *”landskapsbilder”*, etc, som här uppfattades stå i centrum för myndighetsarbetet. Tyngdpunkten i frågeställningarna låg fr a på skilda rollfrågor från myndighete(r)n(a)s sida gentemot en som det då gärna förutsätts passiv allmänhet.

Dessbättre så framkommer det i RAÄ:s *För framtidens kulturarvsarbete. Omvärldsanalys 2006*, s 13-15, ett så mycket tydligare uttalat intresse för förändringsarbete, både på *"kulturarvsområdet"*, och kanske rentav för *"kulturpolitiken"*. Under höstmötesdagarna sammanfattades detta som ett behov att:

- ***Höja beredskapen för att hantera landskap i förändring***
- ***Stärka humanistiska och historiska perspektiv***
- ***Formulera tidsenliga uppdrag för det offentliga kulturarvsarbetet***

Det talas alltså inte uttryckligen om att *"landskap i förändring"* direkt kan påverkas av dem som berörs av dem i form av större tillgänglighet för *"humanistiska och historiska perspektiv"*. Men det kan i varje fall delvis vara detta som menas. Återigen skulle antagligen såväl landskapsutveckling som historia och humanism bäst kunna främjas, om RAÄ inom ramen för sitt regeringsuppdrag under 2007, tydligt skulle kunna förorda ELK både som *vision och strategi* i Sverige.

Hur står det till med visionerna i dagens svenska samhälle – t ex vad landsbygden beträffar? RAÄ:s uppdrag råkar infalla i ett läge då humaniora och språk diskuteras av alltfler och av alltfler bedöms som rejält eftersatta, t ex på svenska universitet. Alltfler debatter i riksmedia betonar Sveriges behov av humaniora, och då inte bara som verktyg för traditionella humanistiska och historiska perspektiv utan helt klart även för dess ***"kritiska nytta"*** i samhällsutvecklingen[xiii]. Liksom för enskilda humanister, konstnärer, skådespelare, vars jobb behöver erkännas... Humaniora är oersättligt. Eller, som professorn i idéhistoria vid Uppsala Universitet, Karin Johannisson uttryckt saken i något offentligt sammanhang: *"Humaniora riktar blicken mot föränderliga strukturer och sammanhang mer än mot generella lagbundenheter, det individuella och mänskliga mer än det kollektiva, mot mönstren men också ambivalensen i mänsklig erfarenhet."* Tala om uppdrag!

Denna växande förståelse för humanioras och kulturarvets mer *unika* nytta och roll i samhällsbygget i vårt land, möter den *Europeiska landskapskonventionen* och dess kringtexter på ett sätt som utan att på minsta sätt förringa naturarvets fundamentala betydelse – vilket framkommer för var och en som går på exkursion på http://www.coe.int - ändå understryker **kulturens** roll i en mängd sociala, miljömässiga och ekonomiska sammanhang. Har vi inte idag kommit till ett stadium, där det kan finnas skäl att lite mer *"tacka och ta emot"* i stället för att bara tolka om, och försöka passa in i långsiktigt ofta alltför snäva nationella ramar...?

RAÄ:s *Omvärldsanalys* talar alltså om behov av mer svensk humanistisk forskning på landskapsområdet. Det finns i ELK:s retorik aspekter på landskapet, t ex nya perspektiv på *"territoriet"*, men även signaler om europeiska utbyten, vilket kräver flera främmande språk och större kunskaper om kultur och historia och en betydligt utökad

gränsöverskridande forskning på landskapsområdet, som en ”kulturen” rimligen bara kan applådera.

Nedan en modell, hämtad ur mitt ENTO-referat. Den antyder hur svensk forskning skulle ha fördel av att ta till sig mer av en helhetssyn, i betydelsen fler möten mellan humanistiska och naturvetenskapliga synsätt (vart och ett med sin helhetssyn), för att ta upp kampen med en ibland alltför traditionell, inomdisciplinär, forskning inom dessa områden:

HOLISM: IN NEED OF INTERDISCIPLINARY APPROACHES

1. **Concepts and ideas are *small in numbers*, but *high in meaning***
To apply any concept or idea several targets, goals or objectives can be derived vz chosen as ways for their implementation

2. ***Targets, goals or objectives are derived from concepts or ideas***
To apply any target, goal or objective many criteria can be derived vz chosen for its implementation

3. ***Criteria or values are derived from targets, goals and objectives***
To apply as well as from applying any criterion several parameters can be derived vz chosen to check if vz in how far it is reached

4. ***Parameters are derived from criteria and values***
From applying any parameter a wide range of empirical data can be derived, and relevant parameter values must be decided upon vz must be chosen

6. ***Empirical data are high in numbers, but low in meaning***
Empirical data are basically time, space and situation specific; by creating averages we make abstractions that – strictly speaking – fit never, no-where in a living reality

REDUCTIONISM: LEADS TO DISCIPLINARY APPROACHES

Fig II: efter JDvM

Jag kommer i det följande att argumentera för varför jag, med hänvisning till den *Europeiska Landskapskonventionen*, menar att **landskap** och **deltagande** (i meningen *"medborgarperspektiv"*, *”allmänhetens deltagande”*, ibland *”direkttilltal"*) bättre skulle kunna möta miljöparadigmets, förvisso konkreta och brett grupporienterade, men även ensidiga betoning av **friluftsliv och folkhälsa**. Vi måste oftare få med oss individuella, historiska och humanistiska ståndpunkter och prestationer i officiell retorik. ELK är i detta avseende något av en chans. Dettakan även ge fart åt produktiviteten, kreativiteten och jobben i Sverige.

För en liten glesbygdskommun som **Kinda,** kan det rentav handla om skillnaden mellan en genuin utveckling av landsorten, och fortsatt , ”naturlig” tillbakagång...

Figur: I ett Sverige där landsbygden uppfattas ”territoriellt”, kan även lilla Kinda bli sedd som en resurs. Idag råder delade meningar om den saken! En fråga om tilltal?[xiv]

IV. EUROPA OCH SVERIGE

1 *Guiding Principles.* Ett dokument som ofta nämns i de nationella dokumenten kring Landskapskonventionen är *Recommendation Rec (2002) I: The Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent*, som utges av styrkommittén för samhällsplanering, CEMAT, inom Europarådets ministerkommitte[xv]. Genom den starka *”sektoriseringen”* av rikstäckande frågeställningar rörande t ex markanvändning, urbana utmaningar och landskapsstrategier i Sverige, menar jag att det kan finnas en risk att missa en del av konventionens grundtankar om landskap och territorium (konv, art 1). *”Guiding Principles”*, som medlemsstaterna tog fram som Europarådets bidrag till Agenda 21 vid FN-mötet i Johannesburg, 2002, bidrar till att vi slipper undan sektoriseringsfällan. När vi européer vill *”bredda landskapsperspektiven”* kan inte minst detta dokument fungera som stöd – och, tillsammans med ELK, bidra till att ge formellt oskyddade områden i landskapshänseende (som Kinda) en chans. **Dokumentet understryker ”territoriet” som en viktig rättighetsaspekt: *”the territorial dimension of human rights and democracy”.*** På så sätt blir *”territoriet”* faktiskt en plats där avvägningar bör göras i demokratisk anda *”mellan olika legitima och inte nödvändigtvis förenliga intressen”*, ungefär som Emmelin & Lerman skriver. Bland annat därför måste allmänheten höra talas om och få tillfälle att diskutera *”territoriet”*.[xvi]

2 Landsbygdskommitténs slutbetänkande. I *Se Landsbygden! Myter, sanningar och framtidsperspektiv,* (SOU 2006:101)[xvii], inlämnat till Jordbruksverket den 1 december 2006, redovisas en hel del av detta utförligt. Hela kapitel 6 ägnas uttryckligt åt *"Landskapets förändring – De areella näringarna, naturen och den kulturella miljön"* där ELK är grunden, och man reder - om än kortfattat- ut termerna: *"territoriella"* i motsats till *"sektoriella strategier"* (s 54 ff):

Territoriella strategier handlar om hur en politik för en hållbar landsbygdsutveckling ska kunna formas. I dag lyfter EU allt mer fram behovet av territoriella strategier i utformningen av politiska insatser. Det innebär att man utgår ***från ett avgränsat områdes specifika förutsättningar och behov*** (min understr). *Detta kan ses i förhållande till sektoriella strategier, där stöd riktas till en eller flera samhällssektorer. Strategierna bör ses som komplementära. Territoriella strategier diskuteras på såväl regional som kommunal nivå eller, som inom LEADER, i förhållande till bygder som har historiska, kulturella och miljömässiga särdrag men vars geografiska avgränsningar inte nödvändigtvis stämmer överens med administrativa indelningar. // Snarare än att försöka skapa jämlika villkor genom likformighet inom Europa, börjar skillnaderna mellan regionerna ses som något att ta fasta på. Kultur och normer formas över tid och varje bygd och region har sin historia. I en territoriellt inriktad politik är utgångspunkten den specifika landsbygdens tillgångar, problem och möjligheter. Risken med en sektoriell strategi är att man missar faktiska möjligheter till helhetsutveckling."*

Kanske i egenskap av avgående kommunalråd i Emmaboda, tvekade inte Landsbygdskommitténs ordförande Karl-Erik Nilsson, när han presenterade rapporten på höstmötet att delge publiken sina personliga *"funderingar"*. ***Alla av största intresse för den svenska småkommun i allmänhet, d v s inom ramen för denna rapport, Kinda:***

- Mer övergripande planering initialt. Det territoriella greppet saknas ofta och måste in i översiktsplanerna

- Kulturmiljövärdena som resurs för tillväxt

- Från objektfixering till helhetssyn

- Fokus på medborgarinitiativ

- Kulturmiljövården som stöd för kommunen ("för mkt specialisering idag)". Sist undrade han:

- Hur kul är det egentligen att det ser likadant ut i våra kommuner idag?!

3 Fler möten. Innotiimis ambitiösa "Dokumentation av fyra frågor" rörande ELK på höstmötet, nämner trots allt bara *"(internationell) erfarenhet"* en gång. Det lite är anmärkningsvärt med tanke på att hela kap III i ELK handlar om europeiskt samarbete. Nedan, och som bakgrund till min egen regionala diskussion i kap VI i denna rapport,

några exempel på fler *”breddade landskapsperspektiv”* och *”allmänhetens deltagande”* från internationella seminarier runt ELK:

- **Århuskonventionen, juni 1998**. I en tid då Riokonventionen om Biologisk mångfald, som Sverige ratificerade 1993, högst påtagligt dominerar svensk miljödebatt, är det viktigt att fler konventioner med anknytning till miljön blir synliga. Småkommunen är ju här, som ibland påpekats, snarast *ännu* mer beroende än andra av den nationella debattens inriktning. Konventionen i Århus drar upp riktlinjerna för medborgares rätt till deltagande i planeringsfrågor, på ett liknande sätt som Landskapskonventionen gör i sin inledning.[xviii]

- **Tulcea, maj 2004**. Vid detta Europarådsseminarium om hållbar territoriell planering och den *Europeiska landskapskonventionen* gavs flera exempel på *”landskapsplaner”* på kommunal nivå (T-Flor-Coop Romania (2004) 3, s 31 ff, s 70 ff). F d inspektören på franska Jordbruksdepartementet Jean-Claude Rouard gjorde en presentation av en europeisk guide för *”observation”* och *”uppvärdering”* av *”landsbygdsarvet”*, syftande till att höja attraktiviteten i geografiskt avgränsade områden. Guiden finns idag översatt till rumänska, ryska, spanska och svenska (se mer kap V). Grundidén är att vara ett pedagogiskt, praktiskt och *tilltalande* verktyg för många att upptäcka och utveckla *”landsbygdsarvet”* i relation till sitt landskap. Inte bara myndigheter utan även organisationer, eldsjälar och företagare kan här känna sig tilltalade direkt. Ytterligare ett syfte är som underlag för **nationella guider** *”anpassade efter verkligheten i olika länder”*[xix]

En annan viktig presentation gjordes av Arthur Spiegler, f d vice-ordförande för NGO:n *European Council for the Village and Small Town*, ECOVAST (*ibid*, s 47-48). Han berättade om *”A guide to Good Practice – ECOVASTs contribution in implementing the European Landscape Convention”*, som i tio enkla punkter visar att det är möjligt även för eldsjälar, föreningar och företag att utan större arrangemang själva utföra grundläggande en landskapsvärdering på sin ort. Hur förhåller sig svenska myndigheter till en sådan approach?[xx]

I det svenska anförandet (*ibid*, s 70) presenterades norrmännen Even Gauksteds och Gauke Sønstebøs stringenta förprojekt för ELK:s implementering i Norden, *Nordens landskap, Forprosjekt for oppfølging av den europeiska landskapkonvensjonen*. I denna studie presenteras konventionen genomgående **sektoröverskridande,** och tydliggör konkret implikationer och åtaganden för olika offentliga aktörer på lokal, regional och nationell nivå.”[xxi]

- **Strasbourg, juni 2004**. Vid detta möte som liksom det förra arrangerats av Europarådet i samband med Landskapskonventionens ikraftträdande, presenterades den tidigare nämnda studien ovan s 14, av juristerna Michel Prieur och Sylvie Durousseau. Dessutom visades en bok utgiven i regionen Wallonien, Belgien, där *”landskapsbilden”*, (konv, art 1), visar sig vara en användbar utgångspunkt för kommunala *landskapsplaner* och/eller *landsbygdsarvsplaner*. [xxii]

- **Strasbourg, mars 2005.** Från detta seminarium som arrangerades av **ENTO:** ***The European network of training organisations for local and regional authorities,*** en internationell NGO med konsultativ status vid Europarådet, vill jag särskilt framhålla planeringsexperten vid det norska Miljøvaerndepartementet och medlemmen i CEMAT, Audun Moflags bidrag, genom likheterna i politiska, administrativa och kulturella förutsättningar i Sverige och Norge. Moflag argumenterar mycket övertygande både för större *öppenhet och transparens* i strukturerna och för "god planering" (*"good governance"*, bil A1). Jag återkommer till honom i kap VI. Läs från detta seminarium om territoriell hållbarhet även den franske Agenda 21-experten J-P Lebrun (bil A2). [xxiii]

- **Cork, juni 2005**. Vid denna *"Third Workshop"* om ELK framkom hur Nederländerna satsat direkt på allmänheten i form av frivilliggrupper, NGO:s, i implementeringen av ELK. NGO:ernas roll på detta område värdesätts p g a deras olikhet, d v s deras *"kalejdoskopiskt"* skiftande aktiviteter *"som ofta utvecklas från motstånd över problemlösning till design och företagande"* – något som många svenska beslutsfattare, som förvånar sig över bristande företagssamhet i landet, skulle tjäna på att ta till sig. På följande områden menade representanter från nederländska Jordbruksdepartementet att NGO:er kan göra stora insatser för "landskapet": De kan effektivt använda *win-win*-situationer mellan myndigheter och frivilligorganisationer, ta vara på erfarenheterna i Europa, använda vetenskapligt prövad kunskap, förebygga konflikter mellan landskapsvård och naturvård, understryka allmänhetens rätt att röra sig i landskapet, uppmärksamma möjligheter liksom risker med en alltför upplevelseorienterad "paketering" av landskap, se och ta vara på potentialerna i det *"urban-rurala"* landskapet, göra webbsidor...[xxiv]

- **Tirana, december 2005.** Här gjordes en bra sammanfattning av den franska landskapsarkitekten Anne Kleindienst om det arbete med landskapsplaner som man sedan1989 utvecklat i Vogeserna i Alsace; ett sätt att **tillvarata naturresurser** i delvis otillgängliga områden. Se mer i noterna [xxvii] och [xliv]. Sammanfattningsvis pågår i många europeiska länder en givande dialog över nationsgränserna om landskapsfrågor, en dialog som Sverige troligtvis har intresse att öka sitt deltagande i. I denna dialog är *"landskap"* och *"deltagande"* återkommande nyckelord, ord som bidrar till att en mängd aktörer från myndigheter, kommuner/regioner, forskarvärld, frivilligorganisationer och företag, lättare kan nå och kommunicera med varandra.

  Det är därför dessa termer är centrala.

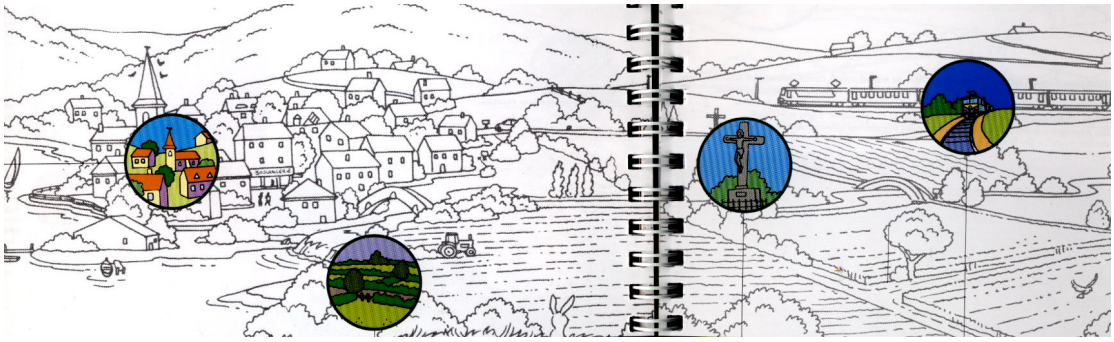

Fig:Ur boken Le Guide d'Observation du Patrimoine Rural, 2000. *Landskapet kan **"läsas**" genom att man observerar ("perceive", konv, art 1a) hur tätorter och omgivande landsbygd gestaltar sig för ögat; (*från vä*): Hur ser odlingsförhållanden, skog, vattenvägar, bebyggelse, etc, ut att vara organiserat inom ett visst geografiskt område? Hur framträder spåren av mänsklig aktivitet? Hur ser kommunikationerna ut i landskapet ut? I svenska glesbygdsområden, är det inte givet att det är lokala myndigheter enbart som har mest intresse av denna "läsning". Kompletterande uppgifter kan mycket väl utföras i form av forskning, företag, ideell sektor...*

V. LÅT DEN EUROPEISKA NIVÅN VARA MED HELA TIDEN!

1 *Europeisk observationsguide över landsbygdens arv*. Här ska jag nu lite närmare beskriva de nya möjligheter för kulturmiljöområde, landskapsforskning, landsbygdsutveckling, men även enskilt företagande och ideell sektor (t ex i samband med skapande av nya LEADER-områden), som kan erbjudas i form av en ny europeisk landsbygdsguide på svenska.

Europeisk observationsguide över landsbygdens arv - CEMAT, Europarådet 2003 (se även s 17, 19), är ett projekt, som skulle kunna "platsa" i centrum av en svensk implementering av ELK även i Sverige. Efter det att CEMAT vid sin 13:e europeiska konferens på temat "Implementation of strategies and visions for sustainable spatial development of the European continent" presenterat denna Guide i Slovenien med hjälp av *Division of spatial planning and landscape* och ekonomiskt stöd från projektet "Making democratic institutions work" vid Europarådet, så har boken alltså nu redan kommit ut på sex språk. Utöver sitt grundläggande syfte – att **observera** och **uppvärdera *"landsbygdsarvet"*** – bidrar den till en ökad förståelse för hur dessa internationella organisationer arbetar. Dessutom förs de *"territoriella"* aspekter som berörts i denna rapport, särsk i kap IV, ut till en vidare publik.[xxv]

Som lokalt förtroendevald i landsbygdskommun under en mandatperiod, menar jag att Guidens kunniga och öppna deltagarperspektiv fyller ett behov, när det gäller att få igång ett levande samtal ute i kommunerna om kulturarvsfrågor och landskap. Idag får sådana samtal en ibland olycklig lokalpatriotisk inriktning och perspektiven i projekt kan bli onödigt avgränsade och rentav kortsiktiga. Det är inte för inte som Granfelt & Hiort af Ornäs varnat för projekttrötthet (se not [xxvii])...

I Guiden finns istället förutsättning för ett slags medborgarsamtal som i viss mån även kan inbegripa **städer** (och stadsbor). Många av dem, i och med villkoren i det nya landsbygdsprogrammets ”fjärde axel”, 2007-2013, ser sig ju nu föranlåtna att inleda hittills oprövade former av ekonomiskt samarbete med landsbygden, genom de nya LEADER-områden som kommer att bildas (jmf Slutsatser s 35).

Demokratiberedningen[xxvi] i Kinda Kommun gjorde i juni år 2004 en första presentation av *”landsbygdsarvet”* baserat på Guiden i den lilla tätorten, Björkfors, med potential för turism. Presentationen väckte både undran och intresse, eftersom alla, såväl invånare som politiker och tjänstemän i kommunen, är väl medvetna om behoven av utveckling och nytänkande. Guiden presenterades sedan inför kof-nämnd och hembygdsföreningar i oktober samma år. Ett stort problem är dock att få, eller ingen, har hört talas om Landskapskonventionen genom centrala svenska myndigheter...

Huvudskälen europeiskt och lokalt till varför **Riksantikvarieämbetet,** enligt min mening bör åtaga sig en svensk pappersversion av Guiden på sitt förlag har alltså framkommit. Men det handlar även om att ge näring åt en diskussion om Landskapskonventionens syften ”nere” på svensk (landsbygds)botten och stimulans till ökad debatt om kulturarvets nya innebörder i en postmodernistisk tid. Sammantaget skulle en svensk officiell utgåva av *Europeisk observationsguide över landsbygdens arv - CEMAT* stödja:

- ***landskap,***
- ***regional utveckling,***
- ***deltagardemokrati,***
- ***vitaliseringen av svensk landsbygdsforskning.***

Fig:. ”Jag fixar mitt landskap!” Rätt utnyttjat kan själva landskapsbegreppet skapa intresse bland invånarna för både inkomster och en landskapsvård

VI. REGIONEN SOM LANDSKAPETS FRÄMSTA ARENA

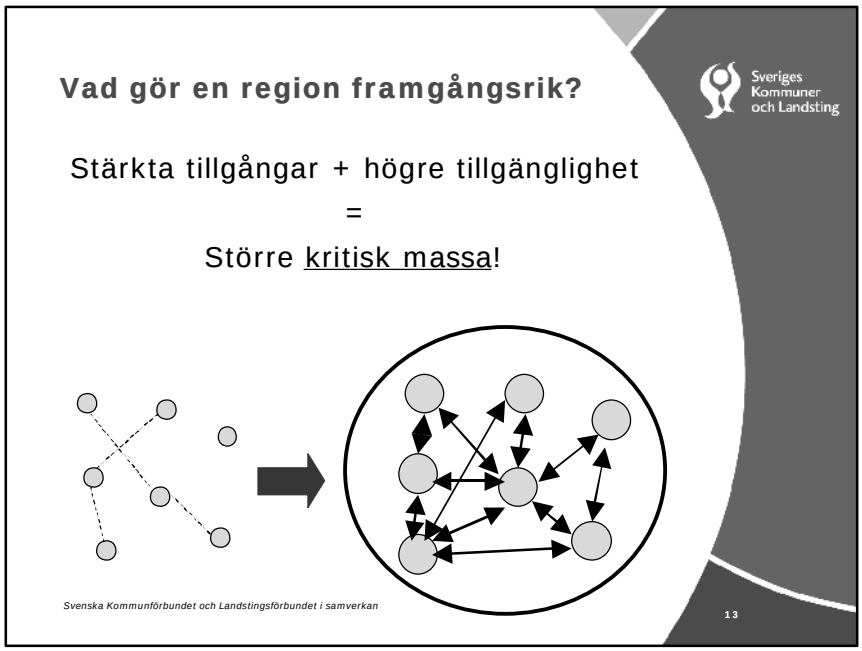

Fig: "EU- FRAMTIDEN OCH REGIONERNA. En attraktiv östgötaregion - där stad-och-land är med på tåget?", diskuterades på ett seminarium i Linköpings Stadsbibliotek, den 7 september 2006

Under valdebattens hetaste dagar sommaren 2006, arrangerades i Linköpings stadsbibliotek ett seminarium av en liten ideell förening i Kinda Kommun i samarbete med Kommittén för EU-DEBATT[xxvii]. Temat var en för kommande mandatperiod nog så angelägen fråga: "En attraktiv östgötaregion – där stad och land är med på tåget?" Här ska jag nu diskutera problem och möjligheter med ELK i Kinda och Östergötland.

Föredragshållaren och EU-koordinatorn Torbjörn Conon, vid SKL:s Tillväxt- och samhällsbyggnadsavdelning, gav mängder av exempel på hur en rad basresurser, som ingen kommun med självaktning kan gå förbi - **kunskap, produkter, människor, naturresurser, service, attraktiva livsmiljöer, idéer -** har tillvaratagits i en rad regioner i Europa men även Kanada. Följden är att inte bara enskilda kommuner utan hela regionen vunnit på samarbetet och blivit "framgångsrik."[xxviii]

En nog så allvarlig inledande fråga är dock om landsbygden - i Sverige, i Östergötland; därtill i länets och landskapets *"mellanrum"* - en gång för alla har utdefinierats som något alltför *"sär skild"* (formulering från SOU:101) hos oss? Vissa

tecken tyder på det och olika rapporter under Landsbygdskommitténs arbete utesluter tyvärr inte heller tanken. Landsbygden i Sverige har länge betraktats enbart i egenskap av en ”reserv” för stan – en bjärt kontrast mot utvecklingen på många andra håll! Att t ex konstatera att Glesbygdsverket apropå sin årsbok 2006 på sin hemsida talar om *”livsmiljöns styrkor och svagheter”*, och att det *”som är attraktivt för en person är det inte för en annan. Det som lockar en 55-åring kanske inte är attraktivt för en 20-åring, och kan det stora kvinnounderskottet i många gles- och landsbygder avhjälpas med en förändrad livsmiljö?”* kan tyckas som en enda lång bekräftelse av Emmelin & Lermans slutsats om ett tänkande som helt låtit sig styras av ett mycket litet antal prioriteringar på central nivå, samtidigt som *livsmiljön* i meningen (konv, inl) *”landskapet [som] en viktig del av människornas livskvalitet överallt”*, lyser med sin frånvaro.[xxix]

Låt oss ändå utgå ifrån att svaret är jakande! Vad skulle centrala och regionala aktörer då behöva tänka på när det gäller ELK:s implemenering, låt oss säga i en kommun som Kinda?

1 Kinda, Östergötland tillhör med sina knappt 10 000 invånare den stora grupp om 11 östgötakommuner, vars befolkningsmängd sakta dalar (-7 personer i Kinda Kommun vid senaste folkräkning, att jämföra med +724 i Linköping, den enda kommun i länet, som tillsammans med Norrköping, växer). I fråga om företagsklimat rankas Kinda på 140:e plats av landets 290 kommuner[xxx] 2006. Däremot hamnar Linköpings kommun trots sina dryga 137 000 invånare faktiskt ändå inte högre upp än 52:a plats. En omständighet som troligen drar ner takten i utvecklingen är att de båda växande stadskommunerna, fortfarande främst ser sin egen utveckling kopplad till Stockholm (”Fjärde Storstadsregionen”) och möjligen vissa andra någorlunda stora *städer*: Mjölby, Motala, Vadstena.

Kinda och andra *”tätortsnära landsbygdskommuner”* (enligt Glesbygdsverkets definition) hänvisas av gammal tradition till att i alltför många utvecklingsfrågor köra ett eget ”race” i klungan av andra småkommuner. Linköping ”nobbar”. Det händer även att Kinda i sin kommunala allvishet tackar nej till en utsträckt hand från stan, som kan heta t ex gemensamma ansträngningar för länets symfoniverksamhet, eller något annat... I detta race kämpar varje kommun vanligen för sig. ”Naturligt”?

Jag vill dock hävda att i Östergötland syns bara ovanligt tydligt vad den bristande balansen mellan *”miljö”*- och *”planparadigm”* här i landet faktiskt kan ställa till med. Kinda och länshuvudstaden Linköping exemplifierar bara det slags **centrum-periferitänkande,** som alltför länge ansetts som enda ”naturliga” tillståndet i Sverige. Församlingar, skolor, närbutiker, caféer, föreningsliv, för att inte tala om arkitektur och underhåll – allt för sedan åratal en prekär tillvaro i kommuner som denna, och ju mer ju längre ut från de Kisa och Rimforsa man kommer. Landsbygdskommitténs Aronsborgs-seminarium, skriver i januari 2006: *”Konsekvenserna av kommunreformen 1974, då många små kommuner slogs samman, är alltjämt tydliga och värda att beakta. Det finns fortfarande frustration kvar. Många landsbygdsområden var självständiga kommuner före reformen. I dag ser befolkningen där*

hur den egna bygden kommit i skymundan. Tätorterna dominerar och den politiska debatten gäller regionernas utveckling och framtida roll – man kommer aldrig 'ner' på landsbygdsnivån", s 6).[xxxi]

I Kinda är "stuprörspolitiken" ständigt förnimbar och en potentiell källa till konflikt. Men på grund av både avstånd, gleshet, litenhet och ointresse från övriga samhällets sida vänds sådana konflikter regelmässigt in - mot invånarna själva. När problem uppstår, löses dessa "naturligt" enligt mekanismerna i *Fig I Holism/Reduktionism*, (s 11), d v s inte alltid i enlighet med *"good governance"*... Självklara och nödvändiga krav som behov av välfärd och behov av hyfsad livsmiljö, eller behov av biologisk mångfald och behov av kulturell basverksamhet ställs mycket ofta emot varandra. Eller värre: efter långvariga revirstrider, har uppgivenheten avgått med segern... Den enda långsiktigt hållbara lösningen jag kan se på detta dilemma ligger på central planeringsnivå. Vad betyder det?

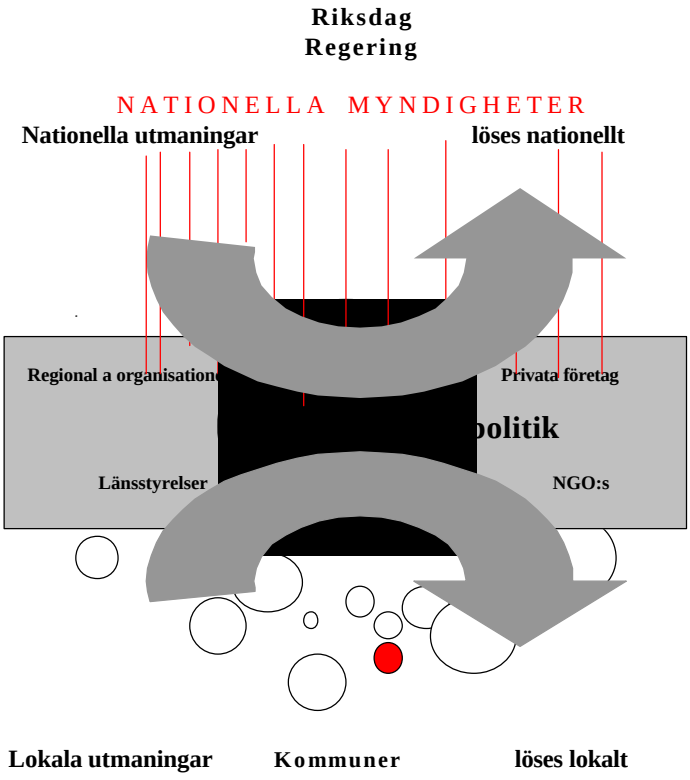

Fig efter A. Moflag,
ENTO-seminarium 05-03-15

2 "Regionens" roll. För att svara måste vi först återvända till Audun Moflag (se sid 20). Kommunerna är enligt honom utan tvekan **för små** för denna typ av planering. I figuren ovan där myndighetsstrukturen markerats (låt oss tänka Kinda i rött!), framträder de två huvudstrukturer som enligt honom *endast* kan leda till att små kommuners (av denna typ) tillgångar tas tillvara; dessa kommuner måste tänkas in i en större *kritisk massa – regionalt.*

Klart är att modellen ger möjlighet att få bukt med den *"okoordinerade flora av instrument och verktyg: riksintressen, översiktsplaner, åtgärdsprogram samt en uppsättning program, strategier osv. med oklar formell status"*, som enligt Emmelin & Lerman kännetecknar många svenska kommuner idag – och, enligt min erfarenhet: Kinda. Det är alltså viktigt med en planering **på rätt nivå** så att företag, ideell sektor och andra intressanta representanter för civilsamhället får bidra till utvecklingen av kommunen. Lokala utmaningar och svårigheter som är svåra eller omöjliga att skapa konsensus kring lokalt – och de är många i det "glokala" samhället – k a n lösas regionalt. Då kan jobb och sysselsättning som utvecklar kommunen/regionen lokalt förbli eller hamna där – med fortsatt öppenhet neråt/uppåt. **Om myndigheterna är med på saken.**

Även en annan modell av Moflag visar en hållbar *"territoriell"* utveckling, som är av omedelbart intresse för Östergötland rörande **landskapsstrategier** och **Landskapskonventionen**. Eftersom olika gruppintressen slår speciellt hårt mot geografiskt avlägsna glesbygdskommuner med delvis "naturligt" begränsad insyn, är kommun och medborgare här klart betjänta av en *tydlig* hållbar utveckling, enligt *flera* recept. Nedan försöker jag belysa fyra hållbarhetsmål, i området, utifrån figuren nedan:

Det finns inte endast ett recept för hållbar utveckling

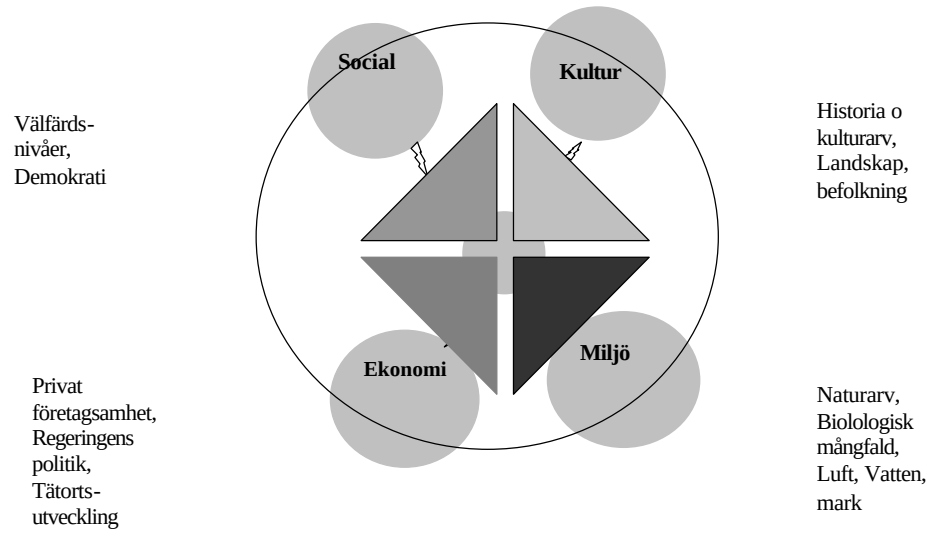

En fyrhörning av mål

F*ig efter A. Moflag, Norge*

2.1 Miljön. Både formuleringarna i projektet "Landskapsstrategi – Östergötlands eklandskap" (bil A 5) och det resultat som hittills kan följas på Länsstyrelsens hemsida redovisar idag en **starkt** ekologisk approach. Det förefaller uppenbart att Landskapskonventionen har råkat komma in i ett sent skede i länets redan pågående miljöarbete rörande eklandskap. Ändå förefaller ambitionerna ganska

vittförgrenade: att genom *”effektivt myndighetsarbete”* skapa såväl ***”lokal delaktighet”,*** en ***”arbetsmodell för kommunal översiktsplanering och detaljplanering*** *i en del av en värdetrakt”* och att *”utvärdera arbetet* ***inför fortsatt landskapsstrategiskt arbete både i eklandskap och andra naturmiljöer och geografiska områden****.”*[xxxii] På så vis uttrycker projektet fulländat miljöparadigmets krav på *”expertkunskap och central överblick”*. De kommunikativa och deliberativa aspekterna är underordnade (jmf s 10). Även Kinda har förvisso ett antal ekvärdetrakter att bevara, vilket naturligtvis kommer att engagera en del. Men kommunens under hösten 2006 utsända förslag till **naturvårdsprogram** andas ändå påtaglig ljumhet för den del av arvet som är *kulturarvet.* Detta har länge skapat viss frustration bland skilda kulturengagerade invånare i kommunen – och även personer bosatta på annat håll men med koppling till kommunen och som - i ELK:s anda - uppfattar sig som berörda. Det händer att frustrationen exploderar i lokala nyhetsartiklar när skötseln av något kulturobjekt särskilt exponerar detta. Det finns helt klart i Kinda kommun en av många upplevd **bristande balans mellan natur- och kulturvårdsintressen**.[xxxiii]

Hur ska de landskapsstrategiska målen i Östergötland kunna integreras med Landskapskonventionen och med skilda intressenter från företag, utbildningsväsende, föreningsliv, etc, i regionen, när ett recept för hållbar utveckling är vad som bjuds - och ELK inte refereras till i vare sig i denna projektplan eller i andra offentliga dokument om landskapsutveckling i länet? [xxxiv]

2.2 Ekonomi. Hur reflekteras den nya regeringens satsning på jobb och tillväxt i Östergötlands länsstyrelses nya ”Genomförandestrategi för landsbygdsprogrammet 2007-2013”? Strategin är ambitiös, men saknar, enligt min mening, en del av Landsbygdskommitténs mer kommunikativa och planvänliga approach i SOU 2006:101. Deltagandet i partnerskapet som har arbetat fram strategin, är inte fullt så brett som man påstår.[xxxv] Ekologi och traditionell uppdelning mellan land och stad genomsyrar fortfarande arbetet med ekonomisk utveckling på ett sätt som låter ana att det finns mycket att göra på den regionala landskapsstrategins område. Den som går in på Agenda 21:s hemsida i Linköpings Kommun konstaterar att det här nästan genomgående är miljöteknik och (folk)hälsa, som exemplifierar en hållbar ekonomi.[xxxvi] Visst: varje region har sina preferenser och klustren i form av nya former av konkurrenskraftig miljöteknik är centrerade hit. Men parallella visioner för ekonomisk utveckling i Östergötland måste naturligtvis också få synas. Läs Moflag (bil A 2). En som positivt använt sig av Agenda 21 som en **trampolin för information om kulturarv och Landskapskonventionen** är norska Riksantikvaren.[xxxvii] Även i Kinda går det att hitta information om Agenda 21 i form av ett landskapsprojekt som genomförts av Anders Szczepanski vid Linköpings universitet. Men i huvudsak samlar enligt fleras uppfattning i Kinda Agenda 21 damm i Medborgarkontoret, samtidigt som ordet *”landskap”* i princip är frånvarande i den lokaldebatt som tongivande politiska partier och media intresserar sig för. Andra, lokala planer vimlar det dock av!

För att belysa ekonomins betydelse för en hållbar utveckling i Kinda-Östergötland, skulle alltså en bredare diskussion behöva komma till stånd. Till exempel skulle

premisserna för de nya LEADER-områden som nu söker sin form inom ramen för **Landsbygdsprogrammet** 2007-13 behöva belysas mycket mer, och öppet. Det handlar både om avsevärda (skatte)pengar och avsevärda ansträngningar, som ju är tänkta att prägla landsbygdsutvecklingen för lång tid. Behovet av en central, regional planeringsnivå för att axla detta ansvar förefaller i varje fall mig uppenbart. Därför måste det *"territoriella"* hållbarhetsperspektivet hållas fram. Det i sin tur kräver kanske fler satsningar på ett mer innovativt debattklimat, t ex stad-land. T ex borde det i en tid av kinesisk storsatsning i Kalmartrakten och en regional utvecklingsprocess som, enligt vad Ansvarskommittén läckt ut, redan står i farstun, vara ganska väsentligt att Linköpings rika kulturarv som gammal stiftsstad diskuterades mer ur en ekonomisk-regional synvinkel. Borde inte denna stad ha intresse av att koppla ihop delar av sin framtida utveckling med en stad och ett kulturarv som Vimmerbys i *Astrid Lindgrens Värld*, där "vimmerbyiana" nu fyller flera goda hyllmetrar i stadens Bokhandel? *"Landsbygden som ett komplementärt rum till staden"* (inledn) och villkoren för tätortsutveckling måste alltså debatteras betydligt **bredare** och utifrån **fler recept** och fler kunskapsgrunder än idag. Endast så kan - i en framtid - en regions samlade territoriella tillgångar så att göra den regionen framgångsrik (bil A4).

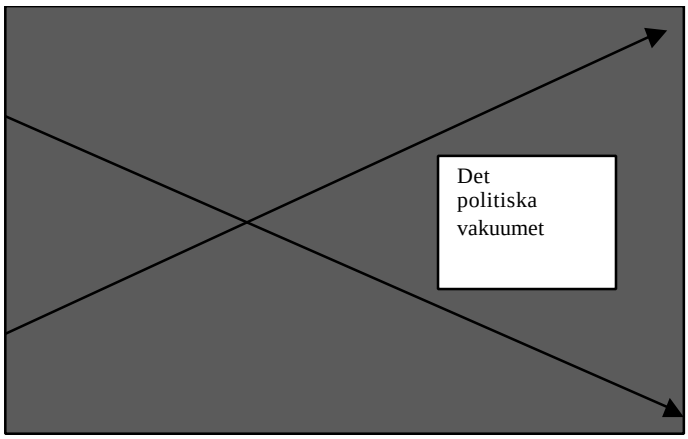

Fig: Att våga tänka nytt kan vara en medborgarförväntan... "Vi tycks ha en paradox, där ökat politiskt engagemang och intresse kombineras med minskat partistiskt engagemang. Mer politik, mindre parti. Lägger vi samman dessa två trender (…) får vi ett utrymme för politiska nyskapare." Statsvetaren Stig-Björn Ljunggren, Kulturtidskriften 2006-2007, s 55.

2.3 Socialt. Målet Välfärd och demokrati då? Liksom i de flesta svenska kommuner står skola-vård-omsorg överst på agendan i Kinda. Men i småkommunen på landsbygden finns en paradox: Det är inte skolbarnen som utgör kommunens stora flertal utan de äldre eller gamla. Att för återväxtens skull tänka in betydelsen av denna "historiska kärna" vore kanske hållbart? Det är inte minst dessa personers engagemang och kunskaper i bygdegårds- hembygds- och samhällsföreningar, för att inte tala om släktforsknings-, renoverings- och dokumentationsgrupper, som vidmakthåller sådant som identitet och andra viktiga band mellan förr och nu i denna typ av samhälle. "Hemvändarfester". Sommarlov. Orden rymmer nostalgi, för Kindabor men även för andra som befinner sig i regionen. Här finns en ideell sektor, som borde utnyttjas mer

ihop med unga kulturkonsumenter/producenter av musik- och teaterevenemang, av it-kunskaper och företagaranda i regionen. Här kan såväl stadsbor som landsbygdsbor verkligen förenas i en gemensam önskan, om än tillfälligt, att föra *"de svenska traditionerna"* vidare, som hembygdsrörelsen pratar om (speciellt kring midsommar, jul, semestertider). Och kanske att skapa en ny CD, eller hemsida.

Tar då lokala beslutsfattare vara på denna resurs, söker upp den där den är, stöder och utvecklar den för att på detta vis med alla medel stärka lokal attraktivitet? Har den inbjudits till deltagandedebatter för att utröna om dessa personer eller grupper kan bidra till att utveckla kommunens attraktivitet- och deras villkor för att göra det? Har ideell sektor som ibland kan bestå av återvändande eller nyinflyttade personer med erfarenheter som finns bristfällig i kommunen blivit föremål för några mer ingående analyser? Ja, skulle det kunna vara så att "skola-vård-omsorg", liksom en eventuell alltför rudimentär palett av jobb eventuellt lägger vissa hinder i vägen för ortens långsiktiga attraktivitet? Här finns, tror jag, en stor potential och ett stort behov av att höja sådana kvaliteter i kommunen som *livsmiljöer* för både de egna invånare och besökare. Och stämmer det överhuvudtaget att folk på landsbygden alltid jobbar mest, eller bäst, ihop? Är detta en projektion av stadsbors önskan att landsbygdens skötsel och utveckling inte ska behöva inverka på deras liv? I *den nya ruralitetens* och landskapskonventionens era behöver dessa frågor ställas på nytt.

2.4 Kultur. I en fyrhörning av mål för hållbarhet är kulturens roll för landsbygdens utseende och betydelse naturligtvis väsentlig. En till följd av marknadskrafternas spel och - under de senaste femtio åren - ständigt omstrukturerad svensk jordbrukssektors förvandlingar av landsbygden, vilket på de flesta håll avsatt synliga spår av förbuskning, förfulning och övergivenhet. är det ingen liten uppgift som väntar... Analysen av hur vissa former av kunskap som avspeglar identitet och/eller autenticitet i gamla jordbruks- och skogssamhällen när byggnader restaureras, byggs om eller nyuppförs inom ramen för hela landskap, har en grundläggande betydelse. Den sträcker sig över den rena kulturmiljövårdens domäner och handlar om hur historia och humanistiska kunskapstraditioner kan tas tillvara och utnyttjas i den regionala utvecklingens och konkurrensens tid. Det är av intresse att Östergötland som gammalt jordbruks- och skogslandskap, vilket erfarit genomgripande förändringar i kommunala strukturer från tidigt 70-talet och framåt, får tillbaka en del av ett svunnet självförtroende och attraktion. Det är av intresse att för kommande generationers skull (vars föräldrar och farföräldrar ofta bär spår av tidigare försummelser i detta avseende) kan ske med ett stort antal *players.* Utvecklingen av mångbruk av ekvärdetrakter kan vara väsentligt, där sådana finns. Men ekologi har inte så mycket att tillföra vad gäller människors trivsel och landskapsbilder. Landsbygders och landsorters ofta prekära och under långa tider av negligering, missat underhåll och/eller p g a bristande kunskaper eller förakt utformade mark- och byggnadsanvändning, har skapat vissa landskapsperspektiv. Dessa behöver till stor del beses av arkitekter och planerare, för att därefter antingen kunna resas på fötter eller ersättas i ett helhetsperspektiv. *Landskapsbilden* är en grundläggande utvecklingsfaktor överallt. Visst kommer, när detta sker, sannolikt landskapets och

människornas självförtroende i många fall att hamna långt före attraktiviteten, *per se,* i de småskalighetens trakter i södra Östergötland vi här talar om. Men en gissning är att ”landskapsplaner” enligt modeller liknande dem vi ser utföras på andra håll ändå kommer att bli intressanta även här. Ingen region, knappast heller Östergötland, kan väl heller helt avstå från den utmaning och den möjlighet som ligger i att här och var även skapa helt nya ”landskapskoncept”. Då behövs kanske landskaps- och andra arkitekter engageras i stor omfattning. Eller också kommer det förändra landskapet att uttrycka sig på den på den administrativa nivån i form av bättre utnyttjande av lokala identiteter, medverkan och engagemang samt fler nya eller nygamla produkter av intresse, som genererar en hållbar turism. Det är viktigt att vara klar över att eventuellt ändrade befolkningssiffror här starkt kommer att påverkas av vad som händer inom såväl natur som kultur...

Sammanfattningsvis behövs, precis som SOU 2006:101 skriver, såväl nya former av kultur- och landsbygdspolitik, som mera forskning på landskapsområdet i vid mening. Det kan handla om att införa mer av central planering inom valda områden, samtidigt som man går ifrån en del av det lokala pekfingrandet och/eller tystnadskulturerna av idag... Det kan handla om experiment och användning av natur- och kulturresurser enligt delvis nya mönster eller modeller... Det kan handla om att försöka införa mer av uppmuntrans- och tilltalskulturer än jantelag, när vi talar om det svenska landskapet. Lubbe Nordström var inte nådig mot det ”lort-Sverige” han såg och beskrev långt nere på 1930-talet. Men det han såg lever på sina håll än idag ... Kanske det idag behövs en mer participativ approach? Behövs den låga svenska landsbygdsprofilen idag?

Landskapskonventionen kan bli en hävstång.

Fig: Den europeiska staden fokuseras i RAÄ:s bokutgivning....

... men hur synlig är denna i Linköping? ”Intryck och reflektioner från en arbets- och studieresa till Italien den 23-28 september 2003” (bilden), *var en rapport efter 10 kommunchefers, Östsams och Linköpings universitets resa till Rimini och regionen Emilia Romagna. En kort tid kunde den laddas ner på kommunala hemsidor i Östergötland. Vad hände sen? Debatten om hur stad-och-land behöver snarast komma igång n…*

VII. SLUTSATSER

Den sista december 2006 var ratificeringsläget för den *Europeiska landskapskonventionen* detta: **26 europeiska länder hade ratificerat konventionen**, varav nu senast Storbritannien. I ett läge där även våra närmaste grannländer redan har ratificerat, börjar det bli bråttom... Måste Sverige komma sist?

I februari 2007 förväntas **Ansvarskommitténs** emotsedda slutbetänkande om en ny regional indelning i Sverige. Vågar vi hoppas att svenska politiker och tjänstemän kommer att ta bladet från munnen och inom kort initiera den debatt vi svenska medborgare behöver om de frågor Landskapskonventionen väcker? Om **landskap och landsbygdsarv,** om **stad-och-land,** om **sektoriella och territoriella perspektiv på landsbygdsprogram och landskapsstrategier?** Om **allmänhetens deltagande?** Jag hoppas det.

I detta sista kapitel sammanfattar jag de uppfattningar om den fortsatta implementeringen av den *Europeiska Landskapskonventionen* i Sverige, som framkommit på dessa sidor.

Min egen ”ingång” till ELK, har som nämnts skett i konventionens båda ”ändar”, som observatör och aktiv inför konventionens ikraftträdande 2004 och som aktiv i

”’mellanrummen’ i landskapet”, i Kinda. Mina rekommendationer präglas så klart av just detta

I Sverige råder alltsedan det svenska undertecknandet 2001-02-22 en närmast total officiell tystnad om konventionen bland politiker och i media ut mot allmänheten.[xxxviii] Ett klick på http://www.riksdagen.se på *den europeiska landskapskonventionen* gav bara sex svar, som tydligt kan peka på en aktivitet vid riksdagens frågestunder i frågan. Det är högst sannolikt att tystnaden på området förstärkts genom en ohållbar uppdelning mellan ett *”miljö-”* och ett *”planparadigm”*. ELK:s helhetssyn har sannolikt visat på vissa latenta konflikter i vårt samhälle. Samtidigt handlar konventionen, som framhölls på höstmötet av personer med överblick, om ett slags ”mognadsprocess”. Det är knappast rimligt att svenska medborgare utestängs från en viktig diskussion om ”landskap” som förs på andra håll.

En viktig faktor som spelar in och som påpekats från RAÄ-2006-02-16, (s 12) till RAÄ:s höstmöte 06 är *" utan tvekan vår byråkrati. De åtgärder vi företar ute i landskapet kanaliseras via de centrala verken. Fördelningen av pengar är på detta sätt redan från början sektoriserad*" (*ibid*, s 12).[xxxix] Det förefaller inte som en alldeles orimlig gissning, att RAÄ:s ytterst nära koppling till miljöbalken i själva formuleringen av uppdraget rörande ELK, eventuellt skulle kunna begränsa den svenska implementeringens omfång, jämfört med situationen i många jämförbara länder.

Samtidigt vet vi att konventionen starkt gynnar en **kulturell** approach och att den under hösten pånyttfödda svenska debatten om kulturen som tillväxtfaktor, o dy, bör kunna leda till nytt ljus på dess här citerade inledningsord: *”kan bidra till att skapa arbetstillfällen”*.

Viktigt blir därför, vad jag kan förstå, hur pass nära RAÄ:s regeringsuppdrag kan kopplas till den nu pågående diskussionen och utvecklingen mot nya regioner i ett *”föränderligt landskap.”* Detta har här diskuterats bl a utifrån visst arbete utfört av *European Network of Training Organisations for Local and Regional Authorities* (ENTO). Jag menar att det är problematiskt, att under samma period som sju nya *”landskapsstrategier”* med koppling till implementeringen har börjat ”provköras” på olika håll ute i landet, ingen samtidig presentation av ELK har skett. En hållbar territoriell utveckling förutsätter en mer öppen debatt.

Ur synpunkten att få med sig en stor allmänhet i att själva engagera sig för sina *”livsmiljöer”* och deras attraktivitet i ett hållbart perspektiv, finns här ett lovande *”politiskt vakuum”* (s 29) att fylla upp.

Följaktligen går min **första** rekommendation närmast till riksdag och departement och handlar om att, om möjligt, genomföra en enkel ratificering nu: det fortsatta implementeringsarbetet skulle på så vis komma att ske i offentlighetens ljus, vilket torde gynna implementeringen på längre sikt, liksom gynna ett större positivt deltagande från allmänhetens sida och ett positivt intresse för att ta ansvar för landets resurser. Jämför närheten till övriga miljöfrågor av akut intresse (klimatförändringen...)

Min **andra** rekommendation gäller Riksantikvarieämbetets inledningsvis nämnda uppdrag (1) *”som myndighet med övergripande ansvar för miljömålsfrågor relaterade till kulturmiljön”* , (2) som ansvarig för att *”genomföra utvecklings- och utbildningsinsatser i syfte att höja de offentliga aktörernas kompetens”* plus att *”se över ansvarsfördelningen mellan myndigheterna när det gäller landskapsfrågor”* samt (3) som ansvarig för att *”ge stöd till berörda länsstyrelsers pilotarbeten med regionala landskapsstrategier”* (s 8). Det blir då en serie synpunkter, som kan sammanfattas i följande figur. Jag har här utgått ifrån det arbete som Västerbottens län har gjort (svart text), och som finns redovisat på Naturvårdsverkets hemsida under rubriken *Regionala landskapsstrategier*[xl] (s 12). I detta diskussionsunderlag till RAÄ, skulle jag föreslå att RAÄ, om det går, kompletterade NVV:s arbete inom följande områden (röd text):

Kommentarer till figuren: Diskussionsunderlaget berör som synes ansvarsfördelningen mellan myndigheterna (2, ovan). Kommer RAÄ utifrån sitt uppdrag att vidareutveckla det av Naturvårdsverket inledda *problemformuleringsarbetet*? Vi har sett att det återstår en del att göra för att skapa en mer reell **balans** i Sverige, både mellan miljö- och plantänkande, mellan natur- och kulturintressen.[xli] Tanken är då att landet behöver införa fler *nyckelbegrepp* i den svenska debatten, så att huvudmålet i Landskapskonventionen, ”landskapet” blir mer naturligt bekant för medborgarna. Ett sätt att förhålla sig (1, ovan) vore att vid sidan av **friluftsliv** och **(folk)hälsa**, introducera **landskap** och **deltagande** som en sorts nyckeltermer i implementeringsprocessen. Vi har konstaterat i en rad figurer från debatten om ELK i andra europeiska länder, vilken mäktig potential för *”territoriell”* och *”landskaps”*-utveckling samt dessutom för *social*

sammanhållning (demokrati) och *ekonomi* dessa begrepp rymmer. Därtill skulle de kanske på ett något tydligare sätt än enbart de båda förstnämnda, säkra att *"(internationell) erfarenhet"* verkligen får genomslag i processen, en annan hörnsten i konventionen.

För det andra behövs, som nämnts, ett starkare stöd för olika **kulturella och kulturhistoriska arenor i anslutning till genomförandet av landskapsstrategierna och ELK** (3). Vilka är RAÄ:s möjligheter här? Kanske att bidra till att skapa bred uppslutning för en mer *"territoriellt"* inriktad nationell kulturmiljöpolitik? Jämför med Landsbygdskommitténs hävdande av skilda geografiska bygders och regioners[xlii] specifika *"tillgångar, problem och möjligheter. Risken med en sektoriell strategi är att man missar faktiska möjligheter till helhetsutveckling* (kap IV). Även Karl-Erik Nilssons *"funderingar"* rörande svenska kommuners påfallande "likhet" och hur "kul" detta är (!) är högst relevanta (s 18).

Fler rekommendationer: När det gäller (2) skulle säkert fler kunskapshöjande åtgärder kunna vidtagas av intresse för såväl centrala planeringsprocesser, som för historia och humanism. Jag kan tänka mig:

- att mer utländskt material om landskap, kulturarv, etc, publiceras på svenska, gärna med stöd av en central myndighet som RAÄ. Gaukstad & Sønstebøs helhetsanalys av de (jämförelsevis likartade) territoriella förutsättningarna i Norden - *"en region i Europa"* – i TemaNordstudien *Nordiskt landskap*, 2003, har nämnts liksom den europeiska landsbygdsguiden (kap V). Sådana böcker fyller ju även det viktiga behov som diskuteras av Moflag av att *"utbilda politikerna"* om territoriella frågor i anslutning till Landskapskonventionen. Som ju RAÄ-dokumentationen 2006-02-16 även visade på (s 4 ff), behöver landskapsbegreppet faktiskt politiseras mer; i ett mångfaldsperspektiv, och för att politikernasfrågor ska nå ut i partiprogrammen och diskuteras av väljarna.

- I linje med detta: förbered uppbyggnaden av en lands- eller regiontäckande landskapshemsida[xliii]

- Stöd omedelbart bildandet av ett nationellt nätverk/ råd bestående av ett antal kulturorganisationer och – professioner (byggnads- och landskapsarkitekter, arkeologer, lokalhistoriker, emigrant-, släktforskare, trädgårds-, fruktodlings- och hemslöjdsförbund, nationella vänföreningar inom kulturmiljöområdet, turistorganisationer och andra nationella representanter för civilsamhället) i någon struktur, motsvarande FRISAM:s här nämnda 19 friluftsorganisationer! Kulturens roll för "landskapets" förändring är till skillnad från i många europeiska länder ofta fördolt i Sverige. Därför räcker det heller inte med fackliga organisationer inom myndigheten bara (antikvarier, arkitekter, arkeologer...), trots att dessa naturligtvis är centrala. FRISAM behöver en uppföljning på kulturområdet.

Om vi tar in även andra nationella organisationer, så går en **tredje och sista rekommendation,** i anslutning till de delvis övergripande resonemangen om

hållbar territoriell utveckling i denna rapport, till lokala och regionala beslutsorgan samt universitetet.

I en ny landsbygdsera behöver fler städer slå sig ihop med fler småkommuner i ett nätverksarbete, där vi måste våga ta in och lära mer av exempel från andra håll (jmf SOU 2006:101, s 206). Till exempel skulle Linköping – eller Vimmerby - i det avseendet kanske ha en del att vinna på att utveckla separata LEADER-kontor söderut/norrut. Kinda Kommun, som riksväg 34 mellan dessa båda städer, skär igenom, skulle vinna på saken. Men även omvänt. Till sina övriga LEADER-samarbeten skulle de inblandade kommunerna kunna lägga ett konkret stad-land-samarbete, som kunde ta sikte på kulturarvsutveckling i denna del av regionen. Min erfarenhet (not [xxvii]) är att det behövs fler sådana erfarenheter. Enligt uppgift av kommunalrådet i Kinda Kommun, Anders Ljung i början av december, finns intresse från Vimmerbys sida för utvidgat LEADER-samarbete norrut. Vimmerby har i stort sett framgångsrikt utvecklat sitt kulturarv som (liten) huvudort i ”Astrid Lindgrens Land”, eller ”Vimmerbylandskapet”, om man väljer denna paketering av landskapsbegreppet. Kanske skulle även något kunna göras av den myndighet som äger det övergripande ansvaret för att *”utveckla kulturmiljöarbetet?”*

Låt oss till slut se fler öppna seminarier som kan fokusera på fler recept för hållbar utveckling inom ramen för både ”Landskapsstrategi - Östergötlands eklandskap” och ”Fjärde storstadsregionen” i Östergötland. Eller Östra Götalandsregionen, som en del har föreslagit. Både problemformuleringsprivilegium och kunskapsinnehav i förhållande till landskap måste synliggöras och diskuteras. Här har rimligen även den nyss nedläggningshotade Tema-forskningen vid Linköpings universitet en stor uppgift framför sig.[xliv]

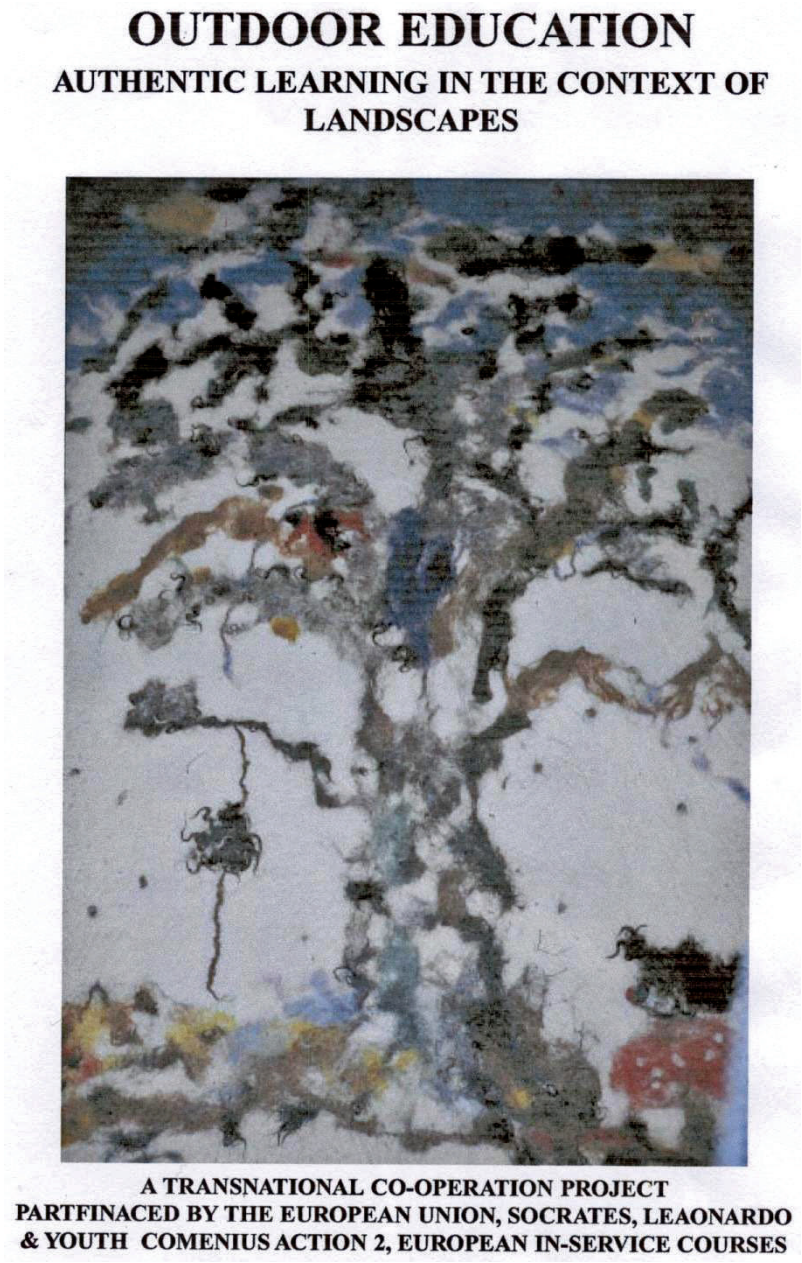

Ack Kinda...! *Hos dig har talet om det* ***naturliga*** *och det* ***hälsosamma*** *alltid funnit god resonans. Fråga bara "Kisa-Mor"... Men i Sverige har "naturligheten" upphöjts till lag. Att* "kultur och normer formas över tid och varje bygd och region har sin historia", *som Landsbygdskommittén satt på pränt, är heller knappast ägnat att förvåna dig... Problemet är kanske snarare landsbygdens övergivenhet... Tjänstemän med uppgift att "läsa" ditt landskap kan lugnt utföra sitt jobb utan att behöva ta hänsyn till en vidare omvärld. Denna är nämligen inte informerad. Och få bryr sig om vad som egentligen sker därute i "obygden", när världens centrum ligger – i Linköping. Kan ditt landskap ändå vara värt om inte en mässa så att synas i sömmarna?*[xlv] *En europeisk konvention, obekant för de allra flesta, hävdar detta. Bilden från ett lokalt/regionalt landskapsprojekt, klicka på http://www.kinda.se/* ***agenda 21.***

VIII BILAGOR, NOTER

A Nedanstående fyra bilagor bifogas separat:

1) ”Strategier för att implementera en politik av hållbar utveckling”, Strasbourg 2005-03-15, Audun Moflag, rådgivare vid Avd för regional planering vid norska Miljödepartementet och tjänsteman i CEMAT, Europarådet. Se dessutom not [ii] nedan

2) ”Vilka utbildningar krävs för att hållbar utveckling skall få genomslag i regional politik?”, Strasbourg 2005-03-15, Jean-Pierre Lebrun, tjänsteman vid franska *Centre National de la Fonction Publique*, Agenda 21-projektledare. Se dessutom not [ii] nedan

3) ”Svensk presentation av projektet Europeisk landsbygdsguide på svenska”, 06-12-31, PPT-presentation utgiven av *Division of Spatial Planning and Landscape*, Europarådet i översättning av Eva Salevid. Se även http://:www.landscapecitizens.se

4) ”En attraktiv östgötaregion – där stad-och-land är med på tåget?”, Linköping 2006-09-07, PPT-presentation av Torbjörn Conon, internationell EU-handläggare, Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad, *Sveriges Kommuner och Landsting.* Se även: http://:www.landscapecitizens.se

5) ”Landskapsstrategi - Östergötlands eklandskap”, Linköping, PM 2005-09-10, Tommy Ek, Länsstyrelsen i Östergötland, projektledare för ett pilotförsök med landskapsstrategier som led i implementeringen av den *Europeiska Landskapskonventionen* i Sverige

B Noter till texten :

---

[i] Mer om rapportskrivarens landsbygdsengagemang i Sverige och Frankrike i noterna xxvii och xliv

[ii] Encl. A1 and 2 now also to be found in *European spatial planning and landscape, No 76: The role of training in the implementation of the policy o sustainable spatial development in Europe*, Council of Europe Publishing, nov 2006, pp 27-29 (A. Moflag), pp 31-38 (J-P Lebrun). To down-load the English handbook of the ”Oak landscape project of Östergötland”, originally available on the homepage of the County of Östergötland as Report 2005 :16, *Examples of best practice from the county of Östergötland, Sweden* : please click : http://www.landscapecitizens.se

KAPITEL II. UPPDRAG

[iii] S 11 i ”Den Europeiska landskapskonventionen – dags för implementering! Dokumentation från seminarium 2006-02-16” kan laddas ner från http://www.raa.se

[iv] www.nnv.se/europeiska landskapskonventionen

[v] http://www.regeringen.se/sb/d/340/a/47646;jsessionid=az2xynSt_yqc, ”Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag 2004/05:150”

[vi] Se även Ansvarskommittén http://www.sou.gov.se/ansvar/rapporter_pm.htm eller www.raa.se/hostmote_2006/ Seminarium 1: ”Styrning av markanvändning och miljö, 2006-02-01, Lars Emmelin, Blekinge Tekniska Högskola och Peggy Lerman, Lagtolken AB. Studien nämns även i *Se Landsbygden. Myter, sanningar och framtidsperspektiv*, SOU 2006:101, s 127.

[vii] Ett bra exempel på detta finns på http://www.naturvardsverket.se/dokument/aktuellt/konferen/konfdok/natvard/pdfer/region.pdf, särskilt sidan 12, som sammanfattar ”Regionala landskapsstrategier” i Västerbottens län. Se även figur i kap VII. Slutsatser

[viii] Bilden är här hämtad från mitt svenska referat av det viktiga ENTO-möte som presenteras i kap IV. Europa och Sverige. Se även *Landscape and sustainable development: challenges of the European Landscape Convention, Council of Europe Publishing,* 2006, s 132 och *European spatial planning and landscape, No 76: The role of training in the implementation of the policy o sustainable spatial development in Europe* s 72-74

[ix] Se broschyren ”Fritt fram för friluftsliv!”, utgiven av Friluftsrådet/NVV, hösten 2006, http://www.naturvardsverket.se/bokhandeln. FRISAM (Friluftsorganisationer i samverkan) samlar följande 19 svenska föreningar och organisationer, (Cykelfrämjandet, Friluftsfrämjandet, Korpen, Riksförbundet Hälsofrämjandet, Riksförbundet Sveriges 4H, Sportfiskarna, Svenska Brukshundsklubben, Svenska Båtunionen, Svenska Cykelsällskapet, Svenska Folksportförbundet, Svenska Frisksportförbundet, Svenska Gång- och Vandrarförbundet, Svenska Jägareförbundet, Svenska Kennelklubben, Svenska Kryssarklubben, Svenska Livräddningssällskapet, Svenska Orienteringsförbundet, Svenska Scoutrådet och Svenska Turistföreningen), som alla kan kopplas till naturvård, folkhälsa och friluftsliv.

[x] De återstående studiefälten blir: 4) friluftsliv i fysisk planering (markanvändning, konflikthantering, lokal förvaltning), 5) friluftsliv och naturvård (landskapsförvaltning - *sic!* - miljöundervisning, naturvägledning), 6) friluftsliv och naturbaserad turism (regional utveckling, efterfrågan, utbud, skyddade områden)

[xi] Se *Landscape and sustainable development:: challenges…* , s 165 ff. Studien, som är skriven av Michel Prieur och Sylvie Durousseau, finns även att ladda ner på: http://www.coe.int/t/e/cultural_co-operation/environment/landscape/implementation/activities/T-FLOR6e_04.pdf?L=E. Hela studien och en sammanfattning finns även på http://www.landscapecitizens.se Klicka på *allmänhetens deltagande*

[xii] Se ”Dokumentation av fyra frågor” av konsultfirman Innotiimi i samarbete med RAÄ

[xiii] Jmf Bo Stråth, professor i samtidshistoria vid Europauniversitetet i Florens i Tvärsnitt4/05, s 20: *Nytta behöver inte vara olönsam eller slösaktig, men all lönsamhet är inte nyttig.”* Samt: *”För ett kvartssekel sedan var ’samhälle’ och ’social’ nyckelbegrepp. I dag är honnörsordet ’kultur’. En förskjutning har skett från förklarande till tolkande och reflekterande ambitioner, från empiriskt kartläggande och föreskrivande av lösningar till orientering.”*

KAPITEL IV. EUROPA OCH SVERIGE

[xiv] Definitionen hämtad från ett visionsinstrument för en del av Nordvästeuropa, som kan laddas ned, inklusive kartor genom att klicka fram *The Spatial Vision reference document* (pdf-fil 730 KB) på http://www.nweurope.org/page/document.php?p=159

[xv] Se www.coe.int./cemat. I kap VI 2 av *Guiding Principles* framkommer som ledande princip: *”...förbättrade relationer mellan stad och landsbygd”*; i kap V: att begreppet *”landskap”* förekommer främst av nio uppräknade regiontyper; i kap VI att målet är: *”Stärkande av samarbete mellan medlemsstaterna i Europarådet och deltagande av regioner, kommuner och medborgare”*

[xvi] Detta dokument har även, liksom citatet om *”inlandszoner”* i *Spatial Vision*-dokumentet ovan en direkt bakgrund i EU, nämligen i ESDP-akten om en hållbar och balanserad regional utveckling av EU-landskapet, Potsdam, 1999. Målen för ESDP är: - utvecklande av ett flerkärnigt stadssystem i EU, - en starkare koppling mellan stad och landsbygd, - ett integrerat transport- och kommunikationssystem inom EU, - att bidra till regionala identiteter genom utveckling och vård av natur- och kulturarv. Se: http://www.naturall.info/scadplus/leg/sv/lvb/g24401.htm Varför diskuteras inte detta grunddokument mer av politiker och media? Se dock ett försök på http://www.eu-debatt.nu/jordbruk och miljö

[xvii] Rapporten SOU 2006:101, som redovisades på Seminarium 7 på RAÄ:s höstmöte 2006, kan laddas ner genom att gå in på http://www.regeringen.se/sb/d/6263/a/74253 . Mer info hänvisas man också till i rapporten genom att gå in på regeringens skrivelse : 2005/06:85, s 148-149: ”Berättelse om verksamheten i Europeiska Unionen”

[xviii] Jmf Inledning av ELK, i officiell svensk version sedan 2002-04-29 (EA, 3-0429landskapskonv sv off version) på http://www.coe.int/t/e/cultural_co-operation/environment/landscape/reference_texts/1Convention_Sweden.asp#TopOfPage :*"som önskar uppfylla allmänhetens önskan att kunna glädja sig åt landskap med hög kvalitet och att spela en aktiv roll i utveckling av landskap."* Århuskonventionen omtalas relativt utförligt på s 170, ff i *Landscape and sustainable development:challenges...* Egentligen borde även den Europeiska konventionen om kommunal självstyrelse, Strasbourg 1985, nämnas, eftersom Sverige har fått kritik av Europarådet för tendenser till urholkning av lokal demokrati på senare år, se: http://www.skl.se/artikel.asp?C=3677&A=23408

[xix] T-Flor-Coop Romania (2004) 3, s 56-59 i: http://www.coe.int/t/e/cultural_co-operation/environment/landscape/national_seminars/1T-FLOR-COOPRomania3e_04.pdf. I spåren av detta seminarium inlämnade jag i juni 2004 ett förslag om utarbetande av en svensk nationell guide till Ebbe Adolfsson, NVV. Förslaget går nu vidare även till Leif Gren och Jerker Moström, RAÄ. Hela seminariet finns nu även i bokform: *European patial planning and landscape, No 78*, Strasbourg, 2006

[xx] http://www.coe.int/t/e/cultural%5Fco%2Doperation/environment/landscape/Network%5Fof%5Fpartners/ECOVAST.asp "A Guide to good practice" beskrivs är dessutom tillgänglig i *European spatial planning and landscape, No. 78*, s 49-51, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2006

[xxi] TemaNord 2003:550. Kan laddas ner på: http://www.norden.org/pub/ebook/2003-550.pdf eller (i princip) på http://odin.dep.no/md/planlegging/landskap/p30006681/022041-230049/dok-bn.html

[xxii] Se t.ex http://www.paysage.qc.ca/cpq/charte.pdf , http://mrw.wallonie.be/dgatlp, http://mrw.wallonie.be/DGATLP/DGATLP/Pages/DGATLP/PagesDG/Publications.asp , http://mrw.wallonie.be/DGATLP/DGATLP/Pages/DGATLP/PagesDG/DescrPublications/CPDTplaquettes/Plaquettes.asp. Boken som kan beställas från La Région wallone. DGATLP tel. : 081/33.22.70 - fax : 081/33.24.72 - e-mail : p.molina@mrw.wallonie.be, visar hur landskapsbilden kan vara ett både inbjudande och effektivt komplement till mera tekniskt utformade landskapsanalyser på myndighetsnivå

[xxiii] Se http://www.ento.org. En artikel av Audun Moflag, "Antagonism or complementarity in Norway", kan läsas i *Naturopa*, No 102/2004, Europarådets tidskrift för hållbar utveckling, Se http://www.coe.int/naturopa

[xxiv] *Informera allmänheten, -Skapa en agenda, -Just do it now ! , -Utveckla nya lösningar, - Diskutera värdefrågor, -Bekämpa hot*! Nedan några exempel: http://www.clm.nl, http://www..landschapswacht.nl, http://www.rijnnirs.net, http://www.landscapsbeheer.nl, http://www.deruigehof.nl , http://www.waddensecretariat.org /lancewad

KAPITEL VI. LÅT DEN EUROPEISKA NIVÅN VARA MED HELA TIDEN!

[xxv] http://www.coe.int/CEMAT : Paneuropean Cooperation.

[xxvi] För mer information om de båda presentationerna, liksom om hur de använts i det lokala demokrati- och kulturarbetet i demokratiberedning, kultur- och fritidsnämnd och föreningar i Kinda Kommun, hänvisas till planeringssekreterare Rune Jonsson, Kinda Kommun, kulturförvaltningschef Jerker Carlsson tel 0494-194 00, förnamn.efternamn@kinda.se eller länsantikvarie Marie Hagsten m.hagsten@lansmus.linkoping.se, 013-23 03 09

[xxvii] www.wu-debatt.nu/jordbruk. Läs mer om bruksmiljö och utveckling i rapporten från Tema Vatten vid Linköpings universitet: Granfelt, T-R, Hiort af Ornäs, A. ”Näringslivsklimat i kommunerna, en fråga om kultur och samspel. En studie om Kinda, Valdemarsvik och Åtvidaberg”, februari 2003. Liksom SOU 2006:101 ger den en god analys av hur en ”bruksanda” uppstår. Denna studie inspirerade samma år ett ”idéutvecklingsprojekt”, som jag genomförde med stöd av *Leader+Sommenbygd*. Och som i sin tur ligger bakom mitt föredrag i Tulcea, Rumänien. I idéutvecklingsrapporten står Kinda och isht förhållandet tätorten Kisa och några av kommunens ytterdelar samt förhållande till de omgivande administrativa gränserna Småland i Östergötland i fokus. Att Sveriges administrativa indelning med bevarande, alternativt bortreformerade småkommuner (kommunreformen 1974) visar sig ha spelat roll för graden av delaktighet och utveckling i kommuner/kommundelar av jämförbar demografisk storlek i Sommenbygden och Alsace, Frankrike. Jmf diskussionen hos Conon i nästa not. Ett oväntat fynd blev även den Regionala naturparken i *Ballon des Vosges* och arbetet med landsbygdsutveckling, landskapsplaner, m m, inom ramen för denna, som jag tidigare bara kommit i beröring med som (entusiastisk) turist. Se http://www.parc-ballons-vosges.fr. Emellertid godkändes inte mitt uppföljande förslag till *Leader+Sommenbygd* om en gemensam studieresa *till Saint Amarin*, Alsace, ett av fyra pilotområden för en form av läns- och regionöverskridande naturresursförvaltnings, inkluderande bl a *landskapsplaner*. Inte heller var inom denna nya ”territoriella” delbeslutsområde intresserad av ett senare förslag om att skapa en ”landskapshemsida” för Kinda/Sommenbygden. Att även Länsstyrelsen gjorde tummen ned för detta förslag, som mycket riktig lämnats in av en ideell förening med bristande ”underifrånperspektiv” och inte ett litet företag att utveckla, torde ha påverkat... Läs delrapporten, eller slutrapporten, om landskapsplaner, etc, i Saint Amarin, eller tre remisser, varav två till Kinda Kommun (om en översiktsplanering med komplementär syn på territoriet, om att skapa en kommunal ”landskapsplan” i Kinda Kommun) och en till ÖSTSAM angående ”RUP – Östgötaregionen 2010”, på http://www.landscapecitizens.se. Jag har en bakgrund som språklärare i svenska och franska med de ”ingångar” till språk, humanism och (samtids)historia detta månde ge. Om mer forskning på detta landsbygds/landskapsområde, se här not xliv

[xxviii] Se bilaga A 4. Denna PPT kan även laddas ner från **Landscape&Citizens’** hemsida, se www.landscapecitizens.se/ Kalender/2006-09-07.

[xxix] www.sou.gov.se/landsbygd/pdf/Aronsborg_17-18jan_2006.pdf Jmf även: ”Livsmiljön som attraktionskraft – En studie om stöd från EU:s strukturfonder till utveckling av attraktiva livsmiljöer”, rapport 84-2006, citerad s 52 ff, i SOU 2006:101

[xxx] Enligt Svensk näringslivs rankinglista 2006: http://www.svensktnaringsliv.se. Övriga siffror från ”Flykten från småkommunerna”, Östgöta Correspondenten 2006-02-15

[xxxi] Läs hela Jo 2004:05 på http://www.landsbygdskommiten/aronsborg_17-18jan_2006.pdf

[xxxii] Det fetstilta av mig. Boken *Mångsidigt brukande av ekmiljöer – Exemplet Östergötland* av Tommy Ek och Jens Johanesson, se ovan not [ii]. Europarådet efterfrågar denna typ av dokumentation som anknyter till implementeringen av ELK Vad gäller diskussionen om skillnaderna mellan *”landskapsperspektiv”* och *”objektscentrerat perspektiv”* som diskuteras i boken är denna av samma typ som i *Centrum för biologisk mångfald vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala.* Jmf CBM:s skriftserie 12: ”Naturbetesmarker i landskapsperspektiv. En analys av kvaliteter och värden på landskapsnivå”, s 9. Ett jättebra grundläggande projekt i testprojektet kan man ta del av på Bengt Eklövs utmärkta CD: *Eklandskapet i går – i dag – i morgon en berättelse i bild, text och ljud om ett av norra Europas största sammanhängande eklandlandskap*, 2004, DATPHOT

[xxxiii] Se bl a den mediedebatt som förekommit i Östgöta Correspondenten och LK-KP under hösten om den s k Arthurs Tobak, Kisa, ref kulturförvaltningens sekreterare Gerd Pettersson, Kinda Kommun, tel 0494-190 00, eller gå in på http://www.landscapecitizens.se. Ett annat exempel på en kulturförening som sett sina intressen delvis överkörda av den starka kommunala naturvårdsexpertisen är Intresseföreningen Kölefors Vaddfabrik, tala med med länsantikvarie Marie Hagsten, not xxvi

[xxxiv] Jag vill dock inte bara uttrycka kritik. En informationskampanj inom ramen för projektet t ex har initierats under hösten med ett antal inbjudna byalag och föreningar inom vissa ”ekvärdetrakter”. Den studiecirkel om ”Natur- och kulturhistoria i kusttrakter”, som under hösten gratis dragits igång i ett kafé i Söderköping, verkar intressant...

[xxxv] Länsstyrelsen Östergötland, ”Genomförandestrategi för landsbygdsprogrammet 2007-2013”, Dnr – 21137-06, Rapport nr: 2006:32, kan laddas ner på http://www.e.lst.se. I förordet står: *”Strategin har tagits i ett brett partnerskap. Representanter för regionförbundet Östsam, Länsförbundet av LRF, Hushållningssällskapet i Östergötland, Företagarna; Länsbygderådet, Skogsstyrelsen och de två kommunerna Ydre och Finspång har svarat för att länets samlade kunskaper och åsikter om landsbygdens utveckling blivit allsidigt belysta..”* Inget nämns om universitetets eller övriga 11 kommuners roll för landsbygdsutvecklingen. Ur Landskapskonventionens synvinkel som ständigt arbetar med ett vidsträckt kulturellt perspektiv på landsbygden, applicerat på miljömässiga, ekonomiska och sociala ansträngningar, är detta en miss... Jmf även kraven på förstärkt svensk landsbygdsforskning i SOU 2006:101, s 199 ff

[xxxvi] Jmf http://www.linkoping.se/NR/rdonlyres/F929D459-FA99-4886-AC23-E8C3CF4E9B4B/0/hallbar_verks2005.pdf Man kan fundera över hur Agenda 21 i Linköping kommer att se ut den dag man hänvisar lika ofta till Landskapskonventionen, som man här gör till Barnkonventionen... Men en långsiktigt attraktiv livsmiljö hör väl egentligen till det allra bästa vi kan erbjuda våra barn?

[xxxvii] Se http://www.riksantikvaren.no/la stå!, nyhetsbrev om lokal agenda 21

[xxxviii] Jmf de frågor om ELK som ställts i riksdagen av Anita Brodén (fp) och Egon Frid (v), mfl, se http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=20001&quicksearchquery=europeiska%20landskapskonventionen

[xxxix] Dessutom (*ibid*) s 11, från en av gruppdiskussionerna ((060216): *”Man höll heller inte med om att Sverige skulle ligga långt framme när det gäller lokalt deltagande i planeringen. Tvärtom utgör Sverige en starkt centralistisk stat och starka stater lyssnar gärna på starka experter och mindre på de enskilda medborgarna. När myndigheter pratar om förankring så syftar man till att få medborgarna att hålla med om föreslagna beslut. Här har vi snarare mycket att göra för att bryta expertväldet och se till att få en verklig medborgardialog."*

[xl] Se: http://www.naturvardsverket.se/dokument/aktuellt/konferen/konfdok/natvard/pdfer/region.pdf

[xli] Ett humoristiskt sätt att tackla problemet med natur & kulturperspektiv som har svårt att samverka, finner man på http://www.dr.dk/naturen/tidligere_sendt/kampen_om_moen.shtml, som även visats i svensk TV (Kunskapskanalen) under hösten

[xlii] Inklusive städernas, min anm; i de kontinentala strategierna utgår man ju oftast från en ”tätare” landsbygd än den vi har i Sverige. Det betyder att ett större antal tätorter, varav en del städer, alltid fungerar som draglok för denna utveckling

[xliii] Ett mycket färskt och intressant exempel, som visar behovet av insatser på detta område även när det gäller ELK, ges på länken http://www.norden.org/pub/miljo/jordogskov/sk/TN2007504.pdf

[xliv] Bland olika områden i den svenska landsbygdsforskning SOU 2006:101 säger sig vilja stärka (s 200), föreslår Landsbygdskommittén till regeringen: *”Stärk tvär- och mångvetenskaplig forskning om naturresursförvaltning och landsbygdsutveckling.”*. Ett forskningsprojekt som föreslagits rörande detta om informationshämtning från alsassiska regionala naturparker och pilotförsök i ett flerspråksperspektiv inlämnades i maj 2005 till FORMAS av professor Jan-Paul Strid vid Institutionen för språk och kultur vid Linköpings universitet. Flera forskare/akademiker hade då visat intresse att ingå i projektet (som den gången avslogs): Roland Gustavsson, prof vid SLU-Alnarp och Maguelonne Déjeant-Pons, jur dr, Europarådet, Ulrik Lohm, prof Tema Vatten Linköpings universitet samt undertecknad, fil.mag. franska. Den hösten 2006 enligt uppgift utgivna boken *Landskapet vid Tåkern* av kulturgeografen Björn Segrell i samarbete med Ulrik Lohm, på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötland, är ett annat exempel knutet till samma universitet. Som har berörts i denna rapport förtjänar de franska regionala naturparkernas för- eller nackdelar ur ett svenskt perspektiv att belysas ordentligt, gärna med utgångspunkt från våra svenska natur- och kulturreservat och i ett perspektiv av flerspråklighet. Se om dessa även Adrian Phillips ”Management Guidelines for IUCN Category V Protected Landscapes/Seacapes”, s 54, nedladdningsbar på http://www.raa.se/hostmote. Där sägs huvudsyftet med de franska regionala naturparkerna vara ”integration of economic and social objectives” och de uppnådda resultaten sammanfattas:

- ”infrastructure improvements,
- construction of workshops for local workers,
- renovation of redundant agricultural buildings for visitors e.g. *gîtes ruraux*; and
- significant efforts to promote the marketing of local products.”

Vid Europarådets ovan nämnda möte i Tirana, summerar landskapsarkitekten Anne Kleindienst tio års erfarenheter av en sådan regional naturpark i översättning från franska:

- ”lokalpolitiker, lokala aktörer och invånare, vuxna som barn, har väckts till medvetenhet om landskapet. Speciellt eftersom de själva lever i en regional naturpark, uppe i bergen (=delvis glesbygd, min anm)
- bristen på egendom, som leder till konflikter rörande bruket, har skapat en medvetenhet om [markens och miljöns] värden, och att detta inte ska förslösas;
- landskapet och naturområdena (eller som kan hänföras till dessa [jmf svenska naturreservat, min anm] t ex ängar) uppfattas nu som ett kapital för kommande generationer.”

Se *European spatial planning and landscape, No. 81*, pp 73-81. Jmf med vad som ovan anförts i not xxvii

[xlv] I en tid när enligt Sveriges Kommuner och Landsting ca 60 % av alla de ärenden som behandlas på kommunernas fullmäktigsammanträden direkt eller indirekt påverkas av beslut och medfinansiering i EU, borde någon hålla reda på alla dessa EU-projekt och återkommande undersöka: vad blev det av dem? Vad händer med dessa frågor på andra håll under tiden som lokala och regionala EU-projekt diarieförs och i tysthet hopar sig ute i olika kommunala och ”territoriella” arkiv (LEADER)?